

Läänemaa haigla evakueeris

neljapäeval 20 patsienti, keda kehastasid näitlejad. Lk 4

Imbi Paju esitles Haapsalus

oma uut lasteraamatut „Kadrioru aednik”. Lk 7

Lääne Elu

EESTI VANIM JÄRJEPEDEVALT ILMUNUD SÕLTUMATU AJALEHT

LAUPÄEV, 19. OKTOOBER 2024 | NR 120 (5110) | 1,50 €

Siiri Reimann

paneb Haapsalu poisid õmblema. Lk 3

ÜLEMERENAABRID

Suurvaldades käärrib

Haldusreformiga kokku klopsitud Eesti suuremates omavalitsustes – Lääne-Nigula ja Lääneranna vallas – on tekkinud piirkonnad, kust üha enam kostab hääli, et praegusest omavalitsusest soovitakse lahkuda.

URMAS LAURI
urmas.lauri@le.ee

Lääne-Nigula valla jõuline plaan, millega on kavas likvideerida osavallavanemate ametipostid, on tekitanud suurvalda esimese mõra, sest Noarootsi osavald otsib võimalusi Haapsaluga ühinemiseks. Läänerannas arutatakse võimaluse üle Virtsu liitumiseks Muhuga ning Varbla ja Koonga paneksid leivad ühte kappi Tõstamaaga.

Lääne-Nigula volikogule sai maikuu istungi lõpus teatavaks, et vallas peetakse plaani valla põhimääruse muutmiseks. Osavallad säilivad, kuid osavallavanemad asendatakse piirkonnanjuhtidega.

„Määruse eelnõu eesmärgiks on valla organisatsiooni ja juhtimise parem korraldamine ja üldvalitsemiskulude sääst,” selgitas volikogu esimees Mikk Lõhmus volikogule toona. Vallavanem Janno Randmaa tahab muudatustega saada osavallad ühtlaselt toimima.

Vallajuhtide ettepanekut ei tormatud osavaldades hurraa-hüüetega heaks kiitma. Kui Kullamaa, Martna, Palivere ja Taebla osavallakogud neelasid valla põhimääruse muutmise kava üldjoontes vaikides alla, siis Oru, Noarootsi ja Risti on plaani suhtes märksa kriitilisemad.

Lääne-Nigula volikogus läbis määruse eelnõu septembriistungil esimese lugemise ning muudatusettepanekuid saab esitada kuni 1. novembrini. Praegu käib vallavanem Randmaa osavallakogudes muudatusettepanekuid kogumas. Kaks nädalat tagasi kohtus ta Noarootsi osavallakoguga, sel nädalal külastas ta osavallakogusid Ristil, Taeblas ja Kullamaal. „Järgmisel nädalal on Martna ja Nõva,” tutvustas Randmaa oma tegevuskava.

Protestiettepanek

Paraja portsu otsa sattus vallavanem Noarootsis. Seal otsustas osavallakogu teha osavaldade põhimäärusesse muudatusettepaneku, millega sätestatakse, et osavald võib toimida isemajandava üksusena. Aga see polnud veel kõik – osavallakogu kuulutas, et kaalutakse konsultatsiooni-de alustamist Noarootsi osavalla territooriumi üleandmiseks Haapsalu linnale.

„Ega see üleminek tähenda seda, et nüüd läheme ja kogu lugu. Sellised asjad ei saa käia puhtalt emotsiooni pealt. Sellega ju lähuvad üle ka kõik kohustused, kaasa arvatud valla laenu osa. Teine omavalitsus hindab neid samamoodi,” lausub Randmaa.

Noarootsi (tagaplaanil) osavalla juhid peavad plaani Haapsaluga (esiplaanil on Bürgermeistri holm) ühinemiseks. Haapsalule kuuluv Kübarrahu (lahe keskel asuv laid) on Österby sadamast vaid kilomeetri kaugusel. Ühist maismaapiiri Haapsalul ja Noarootsil siiski pole.

URMAS LAURI

Haapsalu ja Noarootsi

Noarootsi osavalla pindala on 303 km², 1. juuli 2024 seisuga oli Noarootsi osavallas 858 elaniku. Osavallas on 23 küla.

Haapsalu linna pindala on 272 km², 1. oktoobri 2024 seisuga oli Haapsalus 12 853 elaniku. Haapsalu linnas asub linnasisene linn Haapsalu, 2 alevikku (Paralepa ja Uuemõisa) ja 56 küla.

ALLIKAD: LÄÄNE-NIGULA VALD; HAAPSALU LINN

Vallavanema sõnul on Noarootsi ilmselgelt tegemist protestiga. „Ühes või teises jutunurgas on öeldud, et tegemist on mingisuguse protestimärgiga, et neid [Noarootsi osavaldade toime] ei arvestata,” lausub Randmaa. „Aga kui praegu on neil võimalik oma kohaliku valitsuse eest seista, siis

minu teada naaberomavalitsusel [Haapsalul] pole ühtegi osavald. Ma ei saa aru, mis see eesmärk on!”

Randmaa sõnul jõuavad Noarootsi ettepanekud ka volikokku. „Kogun osavallakogudest muudatusettepanekud kokku. Need vaatab läbi nii vallavalitsus kui ka volikogu komisjon. Mõistlikud ettepanekud saavad toetuse kaasa, aga lõpptulemusena lähevad nad kõik volikogu ette. Eks siis otsustatakse, mis lõpuks sisse lähevad,” selgitas Randmaa.

Noarootsi osavallakogu esimees Laine Belovas on Randmaaga selles mõttes ühel meelel, et tegemist on protestiga. „Lugu on selles, et ega meile see osavallavanema kaotamine ei sobi,” nentis Belovas.

Belovasi sõnul pole praeguses ettepanekus Haapsalule midagi

uut ega üllatavat. „Seda on varem ka arutatud – siis, kui oli see suurem reform [2013. aastal – toim],” meenutas Belovas. Toona ühinesid kolm valda – Oru, Risti ja Taebla – Lääne-Nigula vallaks. Liitumisest loobusid Ridala, Martna, Nõva ja Noarootsi.

Noarootsi soovis Haapsaluga leivad ühte kappi panna, kuid ei saanud seda teha, sest naaberitel polnud ühist maismaapiiri. „Vahepeal on sadused muutunud,” tõdes Belovas. „Praegu enam juriidilist takistust pole, ühist piiri enam olema ei pea.”

Noarootslaste jutt ei pane Haapsalu linnapead Urmas Suklest rõõmust käsi plaksutama. Kuigi praegune 272 km² suurune Suur-Haapsalu paisuks veel 303 km² võrra suuremaks, Sukles selles omavalitsuse jaoks edu ei näe. „No eks see oleks selline paras peavalu, kui see protsess algata-

take,” nentis Sukles. „Oleks meil maapiir, võiks sel olla ka mingisugune sügavam mõte. Aga puusalt tulistades on vastus suhteliselt kõhklev. Jutuks hea, aga tegudeks väga keeruline.”

„Kui Lääne-Nigula volikogu teeb meile ametliku pöördumise, siis oleme sunnitud seda arutama hakkama. Enne seda suppi keeta? Kui sul vett ei ole – ega siis väga ei keeda,” lausub Sukles.

Käärrib ka Läänerannas

„Haldusreformi käigus moodustatud Lääneranna vald oli uusmoodustis, mis ühendas endised Varbla, Koonga, Hanila ja Lihula vallad keskusega Lihulas. Plaan paberil tundus päris hea ja lubav,” kirjutas endine Lääneranna volikogu liige Rait Maruste Lääne Elu veebilehel. Praegu on aga tema sõnul valda

valitsema toodud võrleegionärid, kellel pole valla kogukondadest sooja ega külma.

Lääneranna tuleviku jaoks on Maruste sõnul mitu võimalust. „Üks näiteks selline, et Varbla ja Koonga ühineks endise Tõstamaa vallaga ja saaks Lõuna-Lääneranna vallaks. Virtsu/Werder arutleb asju Muhuga koosolemisest,” kirjutas Maruste.

Enne järgmisi kohalikke valimisi peavad Eestis ainsana ühinemisläbirääkimisi Toila ja Jõhvi vald Ida-Virumaal. Jõhvi ja Toila ühinemisel moodustub 390 km² 16 000 elanikuga vald, mis jääb Narva ja Kohtla-Järve linna järel maakonnas elanike arvu suuruselt kolmandaks omavalitsuseks. Liitumise teeb eriliseks see, et uue Jõhvi valla sisse jääks neli Kohtla-Järve linnaosa, millest ükski pole n-ö emalinna Kohtla-Järvega maitsi ühendatud.

● JUHTKIRI

Liigne surve lööb mõrasid

Tõenäoliselt on ka pärast aasta pärast toimuvaid kohalikke valimisi Eesti suuremate omavalitsuste hulgas nii Lääne-Nigula kui ka Lääneranna vald, sest suurt laeva ei saa järsult pöörata. See aga ei tähenda, et neis valdades praegu podisevad erimeelsused selle aja lahtuksid.

Kaheksa osavallaga pusiv Lääne-Nigula on ülemäärana harali. Vallal puudub üks kindel keskus ja keskvoim on seni osavaldude võrdselt kohelnud. Osavaldade olemasolu on aidanud iga piirkonna identiteeti säilitada ja kasvatada. Nüüd aga on hakatud erimeelsusi tekitama vallavalitsuse pressing, millega tahetakse osavallavanematest loobuda, et valla juhtimist tõhustada. Esimese mõra lõi suurvalla Noarootsi osavald, kes otsib võimalusi ühineda Haapsaluga.

Lääneranna vallas ühinemise järel osavald ei tekkinud, siiski pole sealgi tekkinud ühist identiteeti. Kahe valimisperioodi jooksul pole suudetud tasandada erimeelsusi pärnakate ja läänlaste vahel ega liita ühtseks nelja kunagist valda, kuigi kõikvõimalike asutuste liitmise ja neile Lääneranna kooli, raamatukogu vms andmisega püütakse seda nagu teha. Veelaha veab Koonga ja Varbla kanti Tõstamaa poole ning ajaloolise Läänemaa osaks olnud Hanilat ja Lihulat pole suudetud täielikult Pärnu poole kallutada.

Ääremaa hulka liigitatud Läänerannas ärgitab sõrgu vastu ajama see, et vallasest linna Lihulat ehitatakse üles külade ehk oma valla ääremaade arvelt – sinna lähivad investeeringud. Väiksemad piirkonnad tunnevad, et neist on üle sõidetud ja neist ei hoolita. Nii ongi kõlanud üleskutsed, et Koonga ja Varbla võiksid ühineda Tõstamaaga, Virtsu on lubanud hoopis üle mere Muhuga kampa lüüa.

Ehkki Lääne-Nigula ja Lääneranna vald erinevad juhtimisstiili poolest nagu öö ja päev, näitavad mõlemas vallas tuha all hõõguvad lahkulõõmismõtted, et kohalik identiteet on oluline ja vägi si armsaks ei saa.

● TEISED LEHED

Otsus, mis puudutab paljusid töötajaid

PÕHJARANNIK. Eelmisel nädalal tegi riigikohus otsuse, mis võib tulevikus puudutada väga paljusid valdkondade ja ettevõtete töötajaid, kirjutatakse Ida-Virumaa ajalehe juhtkirjas. VKG õlitööstuse töötaja läks ettevõttega kohtusse, nõudes, et tööandja hüvitaks talle ületunnid, mis kulusid riietumisele ja muudele toimingutele ettevõttes väljaspool ametlikku tööaega.

Selgus, et Eesti seadustes on ähmaselt sätestatud selline olukord, kus töötaja peab töökohustuste tõttu näiteks enne ametliku töötaja algust kohale tulema. Nüüd ütles riigikohus, et sellistes olukordades tuleb ametliku töötaja välisel ajal tööga seotud toiminguteks kulunud aeg lugeda tööajaks. Nimetatud juhul tuvastati, et töötaja tegi aastaid ületunnitööd, mida tuleb lisatasustada.

Seadus ütleb siiski, et reeglina tasutakse ületunnitöö eest täiendava vaba ajaga. Rahas vaid siis, kui selleks on eraldi kokkulepe. See riigikohtu otsus on väga oluline, sest puudutab tuhandeid töötajaid meie riigis. Ja muidugi ka tööandjaid, kes peaksid nüüd hakkama oma töökorralduses muudatusi tegema.

● LAUSELAEN

„Haiglata sulgemisega ei pea riik tegelema. Personalikriis on nii suur, et käriseb ise lõhki.”

Läänemaa haigla juht **Katrin Luts**, Lääne Elu, 17. oktoober 2024

NÄDAL

Kas saame viimase läbipaistmatu riigieelarve seaduse?

Vaatamata kõigile puudustele on 2025. aasta riigieelarve eelnõu saanud riigikogu rahanduskomisjoni heakskiidu ja läbinud meie parlamendis esimese lugemise.

Ei oska ennustada aasta kõige tähtsamale seadusele suuri takistusi ka lõpphääletusel, kuid see ei tähenda, et tänavune eelarve tegemine oleks olnud tavaline või ajaloo vaates oluliste arenguteta.

Toetus alates 2016. aastast osaliselt ning 2020. aastast täiel määral kulupõhisest tegevuspõhiseks tehtud riigieelarve mudelile on lagunema hakanud. Tänavu ei piirdunud tegevuspõhise eelarvet eksitavaks ja läbipaistmatuks hinnanud inimeste ring enam mõne ajakirjaniku ja endise rahandusministri Aivar Sõerdiga. Esimest korda on selgelt püsti küsimus, kellele niisuguses vormis eelarvet ja selle seletuskirja üldse vaja peaks olema.

Kriitikutega, kelle hinnangul tuleks tagasi pöörduda riigieelarve kulusid ja tulusid majandusliku sisu järgi klassikalises vormis kirjeldava mudeli juurde, on liitunud suur osa parlamendi opositsioonist: Keskerakonna, Isamaa ja EKRE fraktsioonide liikmed. Sellele on kaasa aidanud segadus eelmise eelarveaastast üle kantava rahaga, mille ulatus mitmendat aastat kasvab, põhjuseid arusaadaval moel teada ei saa, ning mille seest on 2023. aasta lõikes avastatud sadade miljonite eurode mahus vigu.

Lisaks on eelneval eelarveaastal kasutamata miljardiliste eelarvejääkide väljaselgitamine iga aastaga võtnud üha kauem aega, nihkunud seadust eirates lausa teise poolaastasse. Nii puudub meil terviklik ülevaade ministereeriumide valitsemisalades eelarveaasta jooksul tegelikult kasutada olevast rahast.

Tegevuspõhise eelarve prügikasti saatmist on pakkunud ka valitseva

ANVAR SAMOST
kolumnist

Reformierakonna endine peaminister Taavi Rõivas ning samuti Reformierakonna legendaarne peaminister Andrus Ansip koos sama legendaarse endise rahandusministri ja peasekretäri Heiki Kranichiga.

Samuti on tegevuspõhise eelarve mittevastavus reaalse elu vajadustega reljeefelt esile tulnud haridusministri poolt Jaak Aaviksoo käest tellitud hariduse rahastamise raportist – õigemini isegi üksnes faktist, et selline raport tuli eraldi tellida. (Mis šokeerivalt ei takistanud samal Eesti 200 esimehest rahandusministri uue tegevuspõhise ja seega läbipaistmatu riigieelarve eelnõu koostamisel osaleda ja seda riigikokku saata.)

Tegelikult on lubadus riigieelarve selgemaks ja vähemalt suuremas osas kulupõhiseks tagasi pöörata kirjas Kristen Michali valitsuse suvel allkirjastatud koalitsioonilepingus: „Riigieelarve peab olema arusaadav ja läbipaistev. Alustame 2025. aasta riigieelarve seletuskirjas paralleelselt tegevuspõhise eelarvega ka kuluarvestuse põhise eelarve avaldamisega. Seejärel otsustame tegevuspõhise eelarvega jätkamiseks vajaduse ja muutused eelarve koostamisel.”

Nojah.

● **Õiguskantsler esialgu riigieelarvet riigikohtusse kontrollima ei läinud, jättes valitsusele võimaluse uuel katsel paremini lähtuda põhiseaduse nõudest kajastada eelarves kõiki tulusid ja kulusid.**

Kõige rängema hinnangu andis riigieelarve tegevuspõhisele ülesehitusele õiguskantsler Ülle Madise, kes leiab, et 2025. aasta riigieelarve vastuvõtmise korral põhiseadusele ei vastaks.

Õiguskantsler esialgu riigieelarvet riigikohtusse kontrollima ei läinud, jättes valitsusele võimaluse uuel katsel paremini lähtuda põhiseaduse nõudest kajastada eelarves kõiki tulusid ja kulusid.

Paraku näib, et sellest samust õiguskantsler ei pääse, sest koos riigieelarve esimese lugemisega selgus, et Reformierakonna rahandusministri ja rahanduskomisjoni esimehel on uus nägemus ka sellest, milline on üldse selles protsessis riigikogu ja rahvasaadikute roll.

„... poliitiline suva, mis seal [riigikogus] domineerib, tegelikult ei võimalda riigi rahandust juhtida. Ja sellepärast on ka valitsus see, kes esitab eelarve ainsana ja sellepärast on ka sellised punktid, mis piiravad eelarve muutmist, seaduse kirjutatud,” ütles rahandusminister Jürgen Ligi valitsuse pressikonverentsil – nii ametlikult kui üldse saab. Et see ei olnud ministri isiklik uutmõte, tõendab päev varem ERRi intervjuus rahanduskomisjoni juhi Anneli Akkermannini oeldu, et riigikogus ei ole eelarve detailse käsitlemise pädevust ja ongi parem, kui maksumaksja raha kasutamise üle otsustavad ministereeriumide ametnikud.

Kui riigieelarve seadus peaks riigikohtusse hindamisele jõudma, siis on need avaldused kindlasti kasutatavad tõendina.

VÕRDESED VÕIMALUSED

Poisid õmblevad ja tüdrukud teevad puutööd

Sellest sügisest kehtib koolides uus õppekava, mille järgi ei tehta tööõpetuse tundides enam poistel ja tüdrukutel vahet: mõlemast soost lapsed õpivad puu-, metalli- ja käsitööd.

KAIE ILVES
kaie@le.ee

Neljapäeval nohistasid Haapsalu põhikooli kuuenda klassi poisid õmblusmasinate taga, nagu oleks nad seda sünist saati teinud. „Sul peab olema valge niit, kallid laps. Siis katsetad, kas masin töötab,” ütles käsitööõpetaja Siiri Reimann ühele ja siis teisele poisile: „Triigi see ära. Raud on seal. Siis vaatame edasi.”

Poiss valis sinise kangatüki ja suundus triikima. „Õmbleme seitsmendat nädalat poekotti,” ütles Reimann. „Lõpuks õmbleme nõõbi ka peale.” Seitsmendaks koolinädalaks hakkasid poekotid poistel juba tasapisi ilmet võtma. Masinad vurisesid. Üks poiss ajas keskendunult niiti nõela taha. „Teeme algusest peale ise. Mulle meeldib ise teha. Kotti või malelauda,” ütles Haapsalu põhikooli kuuenda klassi õpilane Kristian Koch. Poiss arvas, et kingib koti emale. „Mulle käsitöö meeldib. Sõpradele ka meeldib,” ütles ta.

Esimest aastat

Haapsalu põhikoolis õpivad poisid käsitööd esimest aastat. „Süüa on poisid kogu aeg teinud, see on meil olnud, aga see, et nad õpivad ka nõela käes hoidma, see pole ju halb,” ütles Haapsalu põhikooli direktor Anne Mahoni. „Seda on kuulda olnud, et esialgu, kas just kõik, aga peljati. Nüüd lähivad hea meelega.”

Reimanni sõnul pole ta poiste käsitöö tunnis soostereotüüpe pidanud murdma. „Eks nad alguses natuke pelgasid jah,” ütles Reimann. Kuues klass õmbleb poekotti, seitsmes lukuga pinali, kaheksas köidab märkmiku. „Haapsalu salli ma neid kuduma ei pane, kui just mõni ise ei taha. Siis õpetan hea meelega,” ütles Reimann. Tahtjaid poisse, muide, on olnud juba varem ja Reimanni käe all on üks mehekakis valmis kudunud koguni kaks Haapsalu salli. „Tema on praeguseks kooli juba lõpetanud,” ütles Reimann.

Haapsalu põhikooli 6. klassi poisid õmblevad neljapäeval käsitöö tunnis poekotti.

MALLE-LIISA RAIGLA

Noarootsi kool ei tee juba ammu vahet poiste ja tüdrukute tööõpetusel. „Olin veel õpetaja, kui hakkasin seda asja ajama, et ei oleks eristatud,” ütles Noarootsi koolijuht Katrin Karm. „Kõik teevad puutööd. Kõik teevad käsitööd.” Karmi sõnul see isegi üllatas teda, et haridus- ja teadusministeerium kaotas erisused alles nüüd. „Nõõbi võiks ette ömmelda ka poisid ja teada, mis on vardad,” ütles Karm. Haapsalu algkoolis saavad lapsed sõltumata soost ise valida, kas õpivad käsitööd või puutööd. „Ja siis vahetavad: need, kes valisid käsitöö, lähivad puutöö peale ja vastupidi,” ütles Haapsalu algkooli direktor Malle Õiglas. „Meil on see juba tükk aega nii olnud.” Õiglas sõnul on igal aastal terve

hulk tüdrukuid, kes on valinud n-õ poiste tunnid, aga vastupidi mitte. „Mitte ainsatki poissi pole olnud,” märkis Õiglas.

Sama märkis ka Oru koolijuht Andres Kampmann. „On olnud mõni tüdruk puutöö tunnis. Vastupidi mitte,” ütles Kampmann. Enne 2024. aasta sügist õppisid poisid Oru koolis n-õ poiste tööd ja tüdrukud tüdrukute oma. „Aga nad said valida, kumba teevad. Poisid võimalust ei kasutanud,” sõnas Kampmann.

Poisid-tüdrukud koos

Sellest sügisest käivad lapsed esimest korda tunnis koos. „On segarühmad, poisid-tüdrukud koos,” ütles Kampmann. „Teevad käsija puutööd.” Kampmanni sõnul on mõistlik saada algteadm-

sed mõlemast. „Aga kui mõtlen ennast lapse tasandile, siis mina ei saanud omal ajal aru, miks ma pidin nõõrist keti heegeldama,” ütles Kampmann.

Nõõrist ketti on poisid heegeldanud ja teinud ka muud käsitööd aastakümneid, aga ainult nooremates klassides, kus tööõpetuse tunnid on nagunii tüdrukutega koos.

Taebala koolis õpivad poisid ja tüdrukud eraldi: kaks kolmandikku kooliaastast teevad poisid poiste asju ja tüdrukud tüdrukute asju. Märtsist mai lõpuni käivad poisid käsitöö- ja tüdrukud tööõpetuse tunnis. „Enne oleme ka nii teinud, aga mitte nii suures mahus, vaid kuu-poolteist,” ütles Taebala koolijuht Jaanus Mägi. „Eks siit annab edasi

minna.” Mägi märkis, et tüdrukuid huvitab puutöö rohkem kui kudumine. „Poistele jälle meeldib süüa teha,” ütles Mägi. „Mul on tunne, et heegeldada nad vast väga ei taha, aga jälle: kui ringides osalemise järgi vaadata, siis häid vaibakudujaid ja õmblejaid poisse on meil olnud küll.”

„Mina arvan, et kõiki tüdrukuid kindlasti poiste töö ei huvita ja poisse ei õpeta õmblema,” ütles Ridala koolijuht Milve Viigand. „Praegu on meil poisid ja tüdrukud eraldi ja kevadel märts-aprill on vahetus. Poisid saavad kokandust.” Viigand mäletas ühte tüdrukut, kes aastaid tagasi tahtis puutöö tunni minna. „Pole olnud, et poisid tahaks tüdrukute tunni minna,” ütles Viigand. „Kohe hopsti teise paati ei hüppa.”

Suursaadikut tervitas Orul kuus iiri hundikoera

Reedel iiri nädala puhul Lääne-Nigula valda külastanud Iirimaa suursaadik James Sherry sai üllatuse osaliseks, kui teda tervitas Oru osavallavalitsuse ees kuus iiri hundikoera koos peremeestega.

Iiri hundikoerad organiseeris suursaadikut tervitama Oru kooli huvijuht Sigrid Kalle-Vainola, kes on just seda tõugu kasvatanud kümme aastat.

„Üllatus läks asja ette, sest suursaadiku sõnul pole ta korraga nii palju iiri hundikoeri kusagil mujal peale Iirimaa kohanud,” ütles Kalle-Vainola. „Ükskõik kus maailmas võiks ta neid oodata, aga et korraga on kuus koera väikeses Lääne-Nigula vallas Orul!”

Suursaadik tutvus esmalt kohale tulnud koertega ja siis ka nende peremeestega. Kalle-Vainolat ennast üllatas kohtumisel kõige

Suursaadik James Sherry ütles, et pole peale Iirimaa kusagil nii palju iiri hundikoeri koos näinud.

URMAS LAURI

rohkem see, et tema enda koer Tricky, kes muidu ei lase ühelgi võõral end puutuda, lubas seda teha suursaadikul. „Ju iirlane iirlase ära tunneb,” muigas koera perenaine.

Üllatust suursaadikule kavandati nii salaja, et sellest teadis ainult Oru kultuurisaali perenaine Viivika Orula, kuid tema oskas saladust hoida. Koerad olid suursaadikuga kohtumise puhul

üles löödud – kõigil rippus kaelas Iirimaaale iseloomuliku rohelist värvi lips.

Suursaadikut tervitamas käinud kuuest iiri hundikoerast viis elab Läänemaal. „Üks on küll Viljandis, aga temagi on poole kohaga Haapsalus,” lisas Kalle-Vainola.

Iiri hundikoer on Eestis üsna haruldane koeratõug. Kalle-Vainola sõnul on selle tõu kasvatajatel pikaajaline traditsioon kohutuda 24. veebruaril Perakülas ja seal saab tavaliselt kokku kümme kooli koerakasvatajat. Kalle-Vainola lisas, et kuna kõik koerad pole registreeritud, võib iiri hundikoeri olla Eestis paarkümmend.

Iiri hundikoer on suurt kasvu, hurtade rühma kuuluv jahi- ja seltikoer. „Nad on hästi kõrged, tõuna kõige kõrgem koer maailmas,” ütles Kalle-Vainola. Tema sõnul on

tõug väga vana, aretatud kunagi huntide tõrjumiseks ja ka ratsanikega võitlemiseks. „Ta on piisavalt kiire, et hunt kätte saada, ja piisavalt tugev, et hunt maha murda,” selgitas Kalle-Vainola. Kui hundid 19. sajandil Iirimaaalt kadusid, oli ka iiri hundikoer väljasuremisohus, kuid kapten George A. Graham otsustas tõu taastada.

Praegu iiri hundikoerad enam hunte ei jahi. „Praegu nad kaunistavad kodu diivaneid,” ütles Kalle-Vainola. Kuigi iiri hundikoer on oma suuruse poolest natuke hirmutav, on ta Kalle-Vainola sõnul heatahtlik. „Tegemist on väga heasüdamliku hiiglasega,” ütles ta. „Kui oled ühe iirlase võtnud, siis enam pidama ei saa. Teised koerad on koerad, aga iirlane on hingeloom,” ütles Kalle-Vainola.

KAIRE REILJAN

LÜHIDALT

Vormsilased nõuavad tihedamat praamiliiklust

Vormsi vallavanem Triin Lepp pöördus regionaal- ja põllumajandusministri Piret Hartmani poole vajadusest Sviby-Rohuküla parvlaevaliini mahtu suurendada.

Lepp küsis tihedamat graafikut eelkõige suveks ja aasta ringi reedeti ja pühapäeviti, aga graafik on sama püsitud aastaid ega rahulda enam ka Vormsi igapäevavajadusi. „Tundsin, et peame selle sõnumi riigile andma, et see meid enam ei rahulda,” ütles Lepp Lääne Elule. „Ma ei räägi ainult turistidest, räägin ka väikeettevõtjatest ja saareelanikest. Tahame, et meil käiks külalisi, et ettevõtlus edeneks, aga parvlaev on ja jääb meile pudelikaelaks.”

Lepa sõnul on praamid kogu aeg täis. „Väga raske on edasi-tagasi liikumist planeerida,” märkis Lepp.

Lepa sõnul ei ole hankest hankesse reiseid mahtu suurendatud. „Iga kord on jutt, et seekord ei suurene, aga järgmise hankega vaatame,” ütles Lepp. Ometi pole midagi muutunud. Lepa sõnul ei tohiks Sviby-Rohuküla liini kohelda teisiti kui Virtsu-Kuivastu liini või Munalaiu-Kihnu liini. Esimene on saanud suviti miljon eurot, et liiklust tihendada. Tänavu sai raha juurde ka Munalaiu-Kihnu liin.

Kaie Ilves

Algas Läänemaa aasta isa konkurs

SA Läänemaa kuulutas välja aasta isa konkursi, kuhu saab esitada kandidaate 31. oktoobrini.

Tiitli saab perekonda ja kodu väärtustav isa, aga arvestatakse ka ühiskondlikku panust. Aasta isa kuulutatakse välja isadepäevaks, mis tänavu on 10. novembril.

Mullu sai tiitli kolme lapse isa, sõjaväelane ja Haapsalu kolledži tudeng, 33aastane Alari Viigipuu.

Kaie Ilves

Aasta küla tiitlit püüab kolm asulat

Läänemaa aasta küla konkursile laekus kolm kandidaati: Rälby ja Suuremõisa Vormsist ning Oru kandi külad mandrilt. Oru kandi 15 küla taotleb tiitlit ühiselt. „Kõik kunagise Oru valla külad,” ütles Kodukant Läänemaa tegevjuht Liis Moor.

Läänemaa aasta küla tiitlit pole mitu küla koos varem püüdnud. Eesti aasta küla konkursil on seda aga juhtunud. Mullu võitis aasta küla konkursi Rapla maakonnas Kaarepere alevik ja seda ümbritsevad külad. Moori sõnul on kõigi kolme kandidaadi tutvustused ülipõhjalikud ja käsitlevad nii külad minevikku kui ka tulevikku.

Läänemaa aasta küla tiitlit püüab kolm asulat: Rälby ja Suuremõisa Vormsist ning Oru kandi külad mandrilt. Oru kandi 15 küla taotleb tiitlit ühiselt. „Kõik kunagise Oru valla külad,” ütles Kodukant Läänemaa tegevjuht Liis Moor.

Läänemaa aasta küla tiitlit püüab kolm asulat: Rälby ja Suuremõisa Vormsist ning Oru kandi külad mandrilt. Oru kandi 15 küla taotleb tiitlit ühiselt. „Kõik kunagise Oru valla külad,” ütles Kodukant Läänemaa tegevjuht Liis Moor.

Kaie Ilves

Lääne-Nigula ostab koolidele puute-tundlikud tahvlid

Lääne-Nigula vald ostab Risti, Oru ja Palivere koolidele kümme puute-tundlikku koolitahvli. Risti kool saab kolm, Oru kool viis ja Palivere kool kaks tahvli. „Said need koolid, kes tahtsid,” ütles Lääne-Nigula haridusjuht Solveig Edasi. Ekraanid lähivad maksma 18 000 eurot.

Ära on tellitud ka katsekompлектid, mida kasutatakse füüsilis- ja keemiatundides, näiteks valgus-õpetuse, soojus- ja elektriõpetuse ja mehaanikakomplektid. Katsekompлектid saavad kõik koolid.

Edasi märkis, et ekraanid ja katsekompлектid on osa mitmeaastasest maakondlikust projektist: atraktiivse piirkondliku ettevõtlus- ja elukeskkonna (PEEK) meetmest saadud toetusega ostetakse koolidesse õppevahendeid. Kohaliku omavalitsuse omaosalus on neljandik kogusummast.

Kaie Ilves

Rahu tänav oli abijõude täis.

Õppuse alguses olid meedikud kultuurikeskuse uksele ootamas.

Patsiente kehatavad näitlejad evakueerusid haiglast kultuurikeskusesse.

5 X MALLE-LIISA RAIGLA

• ÖPPUS

Haigla harjutas patsientide evakueerimist

Läänemaa haigla evakueeris neljapäeval 20 patsienti, keda kehatasid näitlejad, haigemajast kultuurikeskusesse.

MALLE-LIISA RAIGLA
malleliisa@le.ee

Legendi järgi tehti neljapäeval haigla aktiivravi osakonnale pommiähvardus ja leiti ka kahtlane ese, selgitas haigla õendusjuht Marju Lepmets õppuse ajal. Ta ütles, et kõik on kontrolli all ja haiglas toimuvast antakse jooksvalt sotsiaalmeedia kaudu teada.

Haigla juhi Katrin Lutsu sõnul oli õppuse legendi kirjutatud viimaseks, mida haigla juhtkond kohe läbi ei hammustanud. Näiteks helistas haiglas pidevalt ühe patsiendi tütar, kes tundis ema pärast muret, kuid hiljem selgus, et seda patsienti evakueeritavate hulgas polnudki.

Pommiähvardus

Neljapäeval veidi pärast kella 10 kõlasid üle Haapsalu autode sirenid, sest päästjad ja politseinikud sõitsid õppuse legendi järgi pommiähvarduse saanud haiglasse

Patsiente, kes ise liikuda ei suutnud, transportis kiirabi.

olukorda kontrollima. Kohale oli toodud ka pommikoer.

Haigla peauks oli tavapatsientide jaoks avatud nagu harilikult. Õppusele kaasatud abijõud tegutsesid Rahu tänaval, kus oli väljas ka silt, et tegemist on haigla õppusega. Ometi jäid möödud vaatama ja uurisid, mis toimub.

Rahu tänaval kõlasid raadio-saattajatest teated, mitu patsienti ja mitu meedikut mingil haigemaja korrusel on. Samal ajal tuli päästeautosid üha juurde – kutselistele päästjatele saabusid appi Pürksi ja Palivere vabatahtlikud. Kultuurikeskuse tagumise ukse juures olid haigla meedikud juba valmis evakueeritud patsiente vastu võtma.

Peagi hakkasidki esimesed patsiendid haigla tagauksest väljuma. Kui patsient suutis ise kõndida või sai teda liigutada ratas-ooliga, asetati talle haiglas peale tekk ja meediku abiga liiguti evakuatsioonipunkti. Mõned pat-

siendid viis haiglast kultuurikeskusesse siiski kiirabiauto.

Läks hästi

Vahetult pärast õppust ütles haigla juht, et kuigi haigla töötajate ni on jõudnud vaid suusõnaline tagasiside, tundub, et õppus läks hästi ja seatud eesmärgid said täidetud. Põhjalik tagasiside on korraldajatelt haiglale veel tulemas.

Õppuse eesmärk oli katsetada haigla kommunikatsioonivõimekust ja patsientide evakueerimist. Varem seesugust õppust Läänemaa haiglas korraldatud pole, seni on harjutatud vaid tegutsemist tulekahju korral. Lutsu sõnul tuleks taolisi õppusi korraldada tulevikuski, kuid millal ja mis moel, pole praegu veel teada. „Ühekordne õppus ei kanna vilja,” ütles Luts.

Lutsu sõnul erines seekordne õppus pärisolukorrast selle poolest, et tegevusi sai ette mõelda: ette näha kitsaskohti

ja neid parandada. Asju, mida paremaks ja sujuvamaks muuta, on Lutsu sõnul mitmeid.

Õppus kestis haiglas kolm tundi, samal ajal käis haigemajas tava-pärane töö. Seda, et mõni päriselt haiglas olnud või arsti vastuvõtule tulnud patsient oleks toimunu pärast muret tundnud, ei juhtunud. „Oleme uhked, et saime selle tehtud,” ütles Luts. Ta uskus, et õppusest said kasu ka teised osapooled, eelkõige politsei ja päästjad.

Lisaks Läänemaa haigla olid kaasatud häirekeskus, politsei, kiirabi, päästjad, naiskoduaitse ja kultuurikeskus.

Noored pakkusid ettevõtetele ideid

Teisipäeval esitlesid Läänemaa ühiskümnaasiumi (LÜG) ja Tallinna 32. keskkooli õpilased LÜGi saalis oma ideid, kuidas suurendada nende valitud Läänemaa ettevõtetes nõudlust.

Tegemist oli kahe kooli esimese seda laadi ühisettevõtmisega, kuid koostööle aitas kaasa see, et kummagi kooli õpetajad olid varem koos mitmeid projekte läbi viinud. Idee sündis õpetajate tödemusest, et majandusõppes on oluline juba alguses midagi ise päriselt teha, sest nii saavad õpilased kõige paremini aru, kuidas majandus toimib. Projekti aitasid läbi viia LÜGi majandusõpetaja Imbi Raudkivi, Kilt-

Kahe kooli noored esitlesid Läänemaa ühiskümnaasiumis seitsmele Läänemaa ettevõttele pakutud uusi ideid.

MIIA KRIPS

si Majandustrefi üks eestvedajaid Svea Stenberg ning Tallinna 32. keskkooli majandusõpetaja Tiina Saar.

Noorte koostöö algas selle õppeaasta alguses, kui moodustati rühmad ja iga rühm sai ise valida ühe Läänemaa ettevõtte, millele oma ideed välja pakkuda. Noorte valikuisse jõudsid Kolmanda Korruse Kohvik, Wiedemanni spordihooned, Palivere turismi- ja spordikeskus, Luminordic, Ümaron, Roslep Brewery ja Tene Kaubandus.

Õpilaste ülesanne oli tuua välja enda pakutava idee plussid ja miinused, võimalused ja ohud (majanduskeeles nimetatakse seda lühendiga SWOT). Veel

mõeldi läbi idee ja selle väljendus, tehti prototüüp ja toodet tutvustav video, viidi läbi küsitlus, nimetati võimalikud konkurendid ja pöörati tähelepanu ka idee rohelisele jalajäljele. Kahe kooli noorte arutelud toimusid internetikoosolekutenä.

Teisipäeval esitletud ettekan- ded olid põhjalikud, läbimõeldud ja täis uusi ideid. Leidus nutikaid ja keskkonnasõbralikke mõtteid, kuid mis peamine – noored näitasid, kui äge võib majandus tege- likult olla.

Wiedemanni spordihoonel pakuti näiteks mõtet luua Haapsalu jõusaal, mis oleks avatud ööpäev läbi. Luminordicule mõt-

lesid noored välja täiesti uue toote, küüneõli. Palivere turismi- ja spordikeskusele sooviti rajada uisuplats.

Pärast noorte esitlusi said oma sõna öelda ka ettevõtete esindajad, kes jagasid tagasisidet tehtud tööle ja andsid näpunäiteid. Ettevõtjate hinnangul oli üldpilt projektidest ilus, kuid tagasisidest jäi kõlama, et mõelda tuleb ka sellele, kes maksab ja ehitab.

Õpilaste juhendajad olid kindlad, et projektiga jätkavad nad ka järgmisel aastal ja kes teab, ehk sünnib tulevikus veel uusi ideid. Peamine on aga, et kõik jäid lõpptulemusega rahule.

MIIA KRIPS

● MULTITALENT

Haapsalu filmiklubis käis Hardi Volmer

Haapsalu filmiklubi oktoobrikuu külaline oli enamikule eestlastele eelkõige Singer Vingeri solistina tuntud Hardi Volmer, kelle käe all on valminud ka hulk mängu-, anima- ja dokumentaalfilme.

MALLE-LIISA RAIGLA
malleliisa@le.ee

Selles, et filmimeest tuntakse eelkõige Singer Vingerist, Volmeri sõnul midagi ebatavalist ei ole. „Filmilavastajana oled sa kaadri taga, aga ükskõik mis kvaliteediga lava peal tuututades bändi *frontman*’ina oled sa kogu aeg valgusvihus ja nii see on,” ütles Volmer. „Tõnu Karki ja Mait Malmseni teavad ju kõik, aga kui hakata inimestelt küsima, kelle filmides Mait on mänginud, jäädakse jänni.”

Koolitamata režissöör

Filmi juurde sattus Volmer oma sõnul juhuslikult. Ja juhuslikkust on ta elus olnud palju, nagu ka tegemisi. „Ma ei saa öelda, et kõik asjad oleksid tehtud minu initsiaalivil. Sattusin olema õige mees õigel ajal õiges kohas ja mind kaasaati,” ütles Volmer.

Nii sattuski Volmer juhuslikult ja ebatavalisel viisil filme tegema. Nukufilmi režissöör Elbert Tuganov oli 1982. aastal läände ära hüpanud ja filmimehi oli puudu. „Tänu härra Tuganovi seigale sai minust ühtäkki ilma igasuguse eelkoolitusega režissöör,” rääkis Volmer. Ta oli sel hetkel noorim režissöör, kes polnud läbinud ka toona kohustuslikke Moskvas läbi viidavaid kahe aasta pikkusi kinematograafia kursusi. Hariduselt on Volmer hoopis teatrikunstnik ning on õppinud ka laste- ja meesterätsepaks, kuid omale käel filme ja muusikat hakkas ta tegema juba 7.–8. klassis.

Filmiklubile omaselt tuli juttu ka Volmeri filmidest, peamiselt esimesest kahest täispikast mängufilmist „Tulivesi” ja „Minu Leninid”. Mõlemad on valminud segastel 1990ndatel, näiteks „Tulivetti” alustati Tallinnfilmi alt, kuid poole tegemise ajal lõpetas pro-

Režissöör ja laulja Hardi Volmer tunnistas filmiklubis, et tema elus on olnud palju juhuslikkust.

duktsoonifirma töö ja töö lõpetas Faama Film. „See on märgiline ajastufilm,” ütles Volmer tootjafirma vahetumise kohta.

Leninite film on aga tehtud ajal, kui suurem osa filme võeti Eestis videolindile. „See oli aeg, kui filmilint oli pööraselt kallis,” ütles Volmer. Tema sõnul on „Minu Leninid” võetud Ameerika Kodaki filmilindile, mille meeter maksis ühe dollari. Ühte meetrise mahtus umbes kolm sekundit materjali. Seetõttu saigi enamik tolleaegseid filme võetud videokassetile ja neid lindistati üle. Filmiklubi eestvedaja Helmut Jänes ütles, et videole võtmise tõttu kannatas ka pildikeel ja sellest taastumine võttis aega.

Kokku on Volmeri käe all valminud neli täispikka filmi. Küsi-

musele, milline neist filmidest ütleb üleilmselt ka saja aasta pärast midagi, vastas Volmer, et selleks on 2013. aastal valminud „Elavad pildid”. „See on ilmselt kõige universaalsem. Seda ikka siin-seal näidatakse,” ütles ta.

Noor pensionär

Filmiklubis tuli juttu ka Volmeri poliitikukarjäärast, sest ta on olnud riigikogu liige, filmimehe lapsepõlvest ning sellestki, miks tal laval on alati laulusõnadega kaustik ees. „See on koolilapse spikriefekt. See annab kindlustunde, kuigi tegelikult ei peagi vaatama,” ütles Volmer.

Kolm aastat tagasi pensioniikka jõudnud Volmer rääkis, et oleks ju võinud nüüd hakata kodus raamatuid lugema. „Nii võinuks olla,

aga tahaks enne, kui muld peale aetakse, ikka teha midagi,” ütles ta. Nii ongi tal juba ühe filmi, järjekorras 14., tegemine pooleli ja ideid on veelgi. Samuti ei plaani Volmer seni, kuni Singer Vingeril publikut jagub, loobuda bänditegemisest. Tema sõnul annab parajas koguses laval olemine energiat.

Haapsalu filmiklubile omaselt on külastajatel alati välja pakutud film, mis neid enim on mõjutanud. Volmer oli valinud Briti režissööri Lindsay Andersoni filmi „Oo, õnneseen!”, mille 1975. aastal Eesti kinolevisse jõudmine oli kui ime. Volmer täpsustas, et oli saanud nimekirja viie filmiga, millest just see kolm tundi kestev film välja valiti.

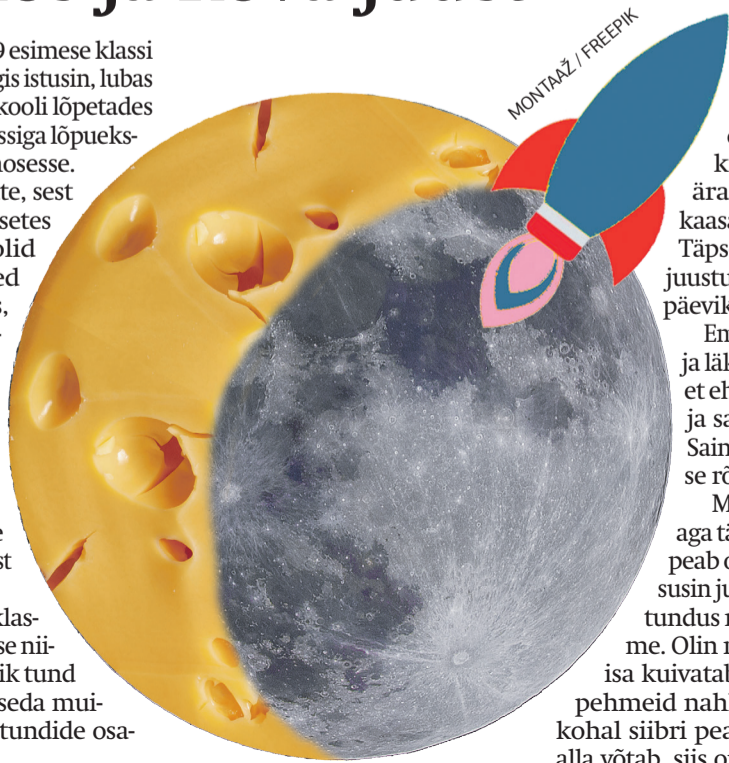
Kosmos ja kõva juust

Kui ma aastal 1969 esimese klassi juntsuna koolipingis istusin, lubas klassijuhataja, et kooli lõpetades lendame kogu klassiga lõpekursioonile kosmosesse.

Ja miks ka mitte, sest kõikides tolleaegsetes laste trükistes olid pildid, kus lapsed istusid raketites, lehvitasid punaste lipukestega ja vaatasid rõõmsate nägudega illuminaatoriakendest välja.

Kooliaastad läksid, aga reis Kuule liikkus millegipärast ikka edasi...

Vist viiendas klassis tuli koolikavasse nüüsgune uuenduslik tund nagu kokandus, seda muidugi tööõpetuse tundide osana. Kui põnev!

MONTAŽ / FREEPIK

Õpetaja jagas tunniks vajaminevate toiduainete nimekirja laste vahel ära ja mina pidin kaasa võtma juustu. Täpsemalt tüki kõva juustu, nii seisis minu päevikus.

Ma käest sain raha ja läksin kohe poodi, et ehk läheb õnneks ja saan tüki juustu. Saingi ja oh seda lapse rõõmu!

Muret tegi mulle aga täiendus, et juust peab olema kõva. Kat-susin juustutükki ja see tundus mulle üsna pehme. Olin näinud, et vanaisa kuivatab oma märgi ja pehmeid nahksaapaid pliidi kohal siibri peal ja kui ta nad alla võtab, siis on saapad kõvad

ja klobisevad. Panin juustutükki siibrile, aga hommikul juustu vaadates oli see tükkike veelgi pehmem. Mida teha? Ega ei osanudki muud, kui viia juust sahvrisse jahenema, sest külmkappe siis ju veel ei olnud.

Sahvris seisis see juust pea nädala ja kui see mulle meelde tuli, siis oli juustutükk minu hinnangul kõva küll. Igatahes noaga ma seda lõigata ei suutnud.

Olin nii rahul, et õpetaja korralduse nii täpselt täitsin! Läksin õhinaga oma „kõva juustu” õpetajale näitama, ise uhkusest lõhkemas. Õpetaja vaatas ja näppis seda kuivanud kamakat pikalt ja ei öelnud midagi...

Tänapäeval võiks sellise „taiese” mõnele kunstigaleriile maha müüa, moodsa kunsti pähe näiteks.

Aga süüa armastan ma teha tänaseni. Ja küll ma kord ka kosmosesse jõuan. Sest ükskord ma lendan niikuini!

Lääne Elu
35. sünnipäeva-aasta
puhul vaatame
tagasi, mis teemad on
päevakorral olnud 5, 10,
15, 20, 25, 30 ja 35
aastat tagasi.

„Kõik päevad meie Rootsi-sõidul...”, 19. oktoober 1989

„Kõik päevad meie Rootsi-sõidul olid väga pingelised, vaba aega saime vaid poolteist tundi enne ärasõitu.” Nii iseloomustas „Lääne Elule” Haapsalu delegatsiooni Haninges käiku rajooni täitevkomitee esimees Lea Tuusov. Suuri äritehinguid sel korral ei sõlmitud, oli vaid esialgne luure. Näiteks viis tarbijate kooperatiivi esimees Pärn Udras kaasa Eesti juustude proove, mida „Foodmarki” firma nüüd uurib. „Lääne Kalur” jõudis ehk kõige kaugemale lepinguga Virtsu uues kaarhallis alumiiniumi töödelda.

„Kultuurikeskuses kummitab!”, 18. oktoober 1994

Läänemaa kultuurikeskus on olnud Haapsalu linna murelaps pikka aega. Suurehitis pole oma ülesannet suutnud täita, kuigi on väga raske aimatagi, mis selleks ülesandeks hoonet püstitades oli. Kahjuks ei malda linna üks „suuremaid vaatamisväärsusi” oodata ja on otsustanud hakata lagunema.

Praegu majas töötavatel inimestel on siiski jätkunud jonn. Ruumides on tehtud remonti, läbijooksvale sõelale nimega katus on sörm ette lükatud. Uue omanäolise ilmega kohvik avati taas laupäeva kesktunnil. Samuti on avatud galerii ning tantsusaali lakist värsket põrand võttis vastu esimesed tantsupaarid.

„Lennuk läks merele”, 19. oktoober 1999

Laupäeval sõitis Piritalt paduvihmas ümbermaailmareisile eestlaste avamerejaht „Lennuk”, läänlaste esindajana pardal tüürimees Arne Tuisk. Arne Tuisk ütles, et kõvas tuules ja paduvihmas merele minna on tegelikult hea. „Selles mõttes kõige parem ilm, et kohe alguses on kõige hullem ära ja pärast läheb kergemaks,” ütles ta.

„Kullamaa algatas liitumise Risti ja Martnaga”, 19. oktoober 2004

Läänemaa ainsa omavalitsusena võttis regionaalminister Jaan Õunapuu ühinemissoovitusest kinni Kullamaa valavolikogu, kes kutsus kirja teel ühinemist arutama nii Martna kui ka Risti volikogu.

Martna volikogu esimees Arvo Ninn ütles, et Martna rahval ei ole erilist tõmmet Kullamaa poole. Parema meeleaga ei ühineks vald kellegagi, aga kui peab, siis Taebla ja seejärel Ridalaga. Risti volikogu esimees Neeme Suur ütles, et liitumist peab arutama otstarbekusest lähtudes. Kolme aasta eest arutas Risti liitumist Taebla ja Oruga, aga ka Kullamaa pakkumist koguneb volikogu tuleval nädalal kaaluma.

„Kesk- ja Reformierakonna lepe toob Suklese meeriks”, 20. oktoober 2009

Keskerakond valis koalitsioonipartneriks Reformierakonna; Isamaa ja Res Publica Liit jääb opositsiooni. Teist korda järjest sai kohaliku omavalitsuse valimistel Haapsalu volikogu koalitsiooni sündimisel otsustajaks Keskerakond – eile Reformierakonnaga sõlmitud leppe kohaselt saab linnapeaks Urmas Sukles, teised võtmekohad lähevad Keskerakonnale.

Keskerakonna Läänemaa piirkonna juht Jaanus Karilaid kinnitas eile pärastlõunal, et Keskerakond sõnastab Reformierakonnaga koalitsioonilepingu õhtul. Karilaid nentis, et liit Reformierakonnaga on võrdsete liit ja otsustavaks sai valijate tahe.

„Karilaid lubab ise luua uue haridusosakonna”, 21. oktoober 2014

Haapsalu linnavolikogu esimees Jaanus Karilaid ütles esmaspäeval, et kui linnavalitsus ei soostu haridusosakonda reformimata, teeb ta selle ise linnavolikogu otsusega. „Kui kuu aja jooksul ei saa bürokraatlikku masinavarki paremini tööle, tuleb volikogu kaudu midagi ette võtta,” ütles Karilaid. „Andsin impulsi, et muudatused lõpuks ellu viia.”

Haapsalu aselinnapea Liina Pöld ütles, et linnavalitsuses tuleb Karilaidi ettepanek läbi arutada ning otsuse tegemisega nad ei kiirusta. Karilaid ütles, et on pikalt probleemidele haridusosakonna töös tähelepanu juhtinud, kuid sellest ei ole siiani kasu olnud.

„Viigi kool kahaneb maakonnakooliks”, 19. oktoober 2019

Kui seni on Haapsalu Viigi koolis käinud lapsi üle terve Eesti, siis edaspidi see nii enam ei ole – jäävad vaid kohalikud. Kuigi kooli põhimääruses on Viigi kooli teeninduspiirkonnana märgitud veel terve Eesti, ei ole kaugemalt pärit lastel võimalik koolis käia, sest sellest sügisest on õpilaskodu nädalavahetustel suletud.

Reisimuljed Yucatáni poolsaarelt

3. osa

TARVO VALKER
ornitoloog

Mehhiko teed ja külad

Celestúnist viis meid teekond üha väiksematesse paikadesse. Suure põnevusega ootasime eraldatud Calakmuli jõudmist. See oli üks aeganõudev ja pikk teekond, niisiis oli plaan teha teel ka üks vahepeatus Uxmalis, kus asuvad samuti ühed maiade varemed.

Selle pikema autosõidu valguses on asjakohane rääkida veidi lähemalt Mehhiko teedest ja küladest.

Celestúnis flamingoretke juhtinud giid Alex soovitas meil Calakmuli poole sõita ringiga mööda uut suurt kiirteed. Meie seda soovitusi siiski ei järginud ja kulgesime mööda aeglasemat otseteed. See viis läbi istanduste, väikeste külade ja selle kõige vahel ka läbi kauni looduse. Kuna autos oli navigatsiooniseade ja lisaks oli meil kaasa võetud paberkaart, siis eksimist karta polnud. Lisaks oli rendiautos toimiv internetiühendus. Ja muidugi kliimaseade – ilma sellela olnuks keskpäevases kuumuses autos viibimine täiesti võimatu.

Pikki sõite aitavad reisel üle elada jäätisepeatused. Kui vahepeal peakski kellelgi jäätise ostmise ununema, on see kindlasti mees meie nelja-aastasel pojalt, kes sellistel puhkudel teatab: „Täna on null jäätist.”

Eriti tore oli jäätisepeatusi teha väikestes külapoodides. Piskesest poest leidis jäätise kõrvalt ka näiteks neonvärvides mängukitarre. Jäätise söömisega pidi olema väga nobe – enam kui 30kraadises kuumuses kippusid need käes kiiremini sulama, kui neid süüa jõudsim.

Mehhiko teed kulgevad pikkade sirgetena. Sageli võib sõita kilomeetrite kaupa, enne kui tee mõne käänaku teeb. Aga ega autojuhil sellepärast igav hakka, sest lõokauke leidub neil teedel rohkesti.

Mehhiko liiklus on rahulik. Elanike eri võimalused torkavad silma ka autopargis. Näeb muidugi ka uhkeid autosid. Aga väga tihti kohtasime väga vanu, ülimalt halvas seisukorras sõidukeid. Mõned neist olid niivõrd katkised, et näis uskumatu, et need veel üldse ühes tükis püsisid. Küldes kasutatakse liikleamiseks sageli ka mopeede.

Kõige toredamad olid muidugi veoautod – suurte uhkete kabiinidega nagu Ameerika filmides.

Võib öelda, et oli igati tark otsus minna seiklema mööda neid väikesi teid. Siin nägime Mehhiko tõelist eluolu palju rohkem. Kohati oli avanev vaatepilt muidugi karm. Kõikjal küldes ja teede ääres näeb hulkuvaid koeri. Paraku polnud ka teepervel lebavate koeralaipe nägemine harv nähtus.

Küldes elavad inimesed suuresti väga lihtsates oludes ja lausa vaesuses. Aga ka need kõige lihtsamad majad on värviküllased. Mõnedel pisut uhkematel hoonetel näeb ka põnevaid seinamaalinguid. Kõikjal majades, kus midagi üle lävepaku paistab, on näha lakke tõmmatud võrkkiie.

Vaesusest hoolimata näivad kohalikud rõõmsad ning on väga sõbralikud. Küldes ja isegi väiksemates linnades ringi seigeldes tuleb siiski arvestada, et inglise keele oskajat kohtab seal harva. Isegi väga lihtsatest küsimustest ei saada sageli mitte midagi aru. Mõnes kohas polnuks ilmselt suurt vahet, kas suhtleme nendega inglise või eesti keeles.

Pisut hiljem, kui jõudsim juba Calakmuli lähedale Xpujilimelisse väikelinna, puutusime keelebarjääriga kokku pesumaja otsides. Umbes 4000 elanikuga linnas pesumaja otsimine kujunes põnevaks ettevõtmiseks. Lõpuks õnnestus pesumaja siiski leida, kuid loomulikult ei räägitud inglise keelt ka seal. Õnneks oli üks sõna meile tuttav – *mañana*. Ja järgmisel päeval oma pesud puhtana ka kätte saime.

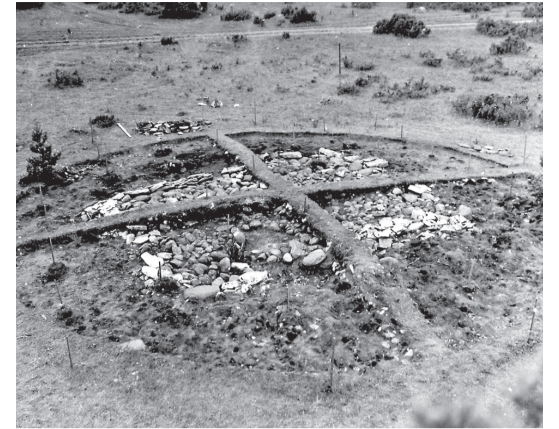
Mehhiko küldes on lagunevate majade kõrval ka väga korras elamuid.

TARVO VALKER

Suure tarandkalme müürid pärast väljakaevamisi.

3 X REIN KÄRNER

Väike tarandkalme väljakaevamiste ajal.

Soome-ugri kongressi delegaadid Kõmsil.

● VÄLJAKAEVAMISED

Kõmsi üllatas juba 55 aasta eest

Enne 1969. aastat teati Läänemaa vanemast ajalooalal alles üsna vähe, kuid siis tulid Kõmsilt päevavalgele üllatuslikud leiud.

MATTI MANDEL
info@le.ee

1914. aastal kaevas baltisaksa arst ja ajaloo huviline Adolf Friedenthal muistseid kalmeid Kõmsi paepäsel. Pikemast ida-lääne suunalisest kalmest tuli kaevamistel nähtavale raudkivide rida. Märgati ka halvasti säilinud inimluud, mõnda tagasihoidlikku raudeset ning savinõukilde.

Haimres avastati muinasaegne matmispaik, kui sinna hakati 1929. aastal ehitama koolimaja. Kaevamistulemused näitasid, et tegu oli 11. sajandil rajatud põletuskalmistuga.

1939. aasta juunikuul lõpus ja juulikuul alguses uuriti Laukna külas Haimrega samaaegset matmispaika. Peale põlenud luupuru leiti ka kaks luustikku.

Eniveres 1947. ja 1950. aastal toimunud kaevamistel selgus, et seal oli algselt tegemist nõrga kivistikuga ja põletusmatustega kivikalmega, kuhu 12. sajandi lõpul hakati matma ka põletamata.

Niisiis oli 20. sajandil Läänemaal toimunud vaid üksikuid juhuslikku laadi arheoloogilisi kaevamisi.

Kõmsi üllatas

1960. aastateni ei teatud Läänemaa mandriosas ühtegi ajaarvamise vahetuse ja I aastatuhande I poolde kuuluvat matmispaika. Puudusid ka selle ajajärgu juhuleiud. Just nagu poleks siis Läänemaal inimesi elanudki!

Arheoloog Vello Lõugas märkas aga Adolf Friedenthal poolt 1914. aastal kirjandut uurides, et seal oli mainitud suurte kivide rida. See lause viitas võimalikule tarandkalmele. Nii alustaski

Lõugas 1969. aasta augustis Lihula keskkooli õpilastega Kõmsil uurimistöid.

Kaevamistel avanes tööpoolest suurtest raudkividest ja paepäsest ehitatud ning paljudest matusekambrist koosnev tarandkalmes.

Vello Lõugas dateeris matmispaiga siis 1.–2. sajandisse. Vapustav oli ka esimene leid, mis viitas kaugetele sidemetele Dnepri ja Volga-Okaa jõgede ülemjooksu aladega. Nimelt oli 1969. aastal kalme idaosast saadud nii kaugel kagu poolt pärit pronksist ehtenõel.

Tarandkalmest 50–60 meetrit kagu pool märgati ligi 13 meetrise läbimõõduga ja kolmveerand meetri kõrgust ümarat küngast, mida Vello Lõugas pidas siis kivist kalmeks. Selgus aga, et tegemist oli teise tarandkalmega, seekord ühetarandilisega. Kalme oli piiratud raud- ja paeividest loodud müüri. Matmispaigast leiti nõrgalt põlenud luud koos põletamata luudega.

Kalmete metallileidude enamiku moodustasid rauast karjasekeppnõelad, lihtsad pronksist käevõrud ja noad. Unikaalsed olid kalmetest leitud ehtenaastud, mille algkodu võinuks Lõugas ehendada samuti otsida Dnepri ja Volga ülemjooksu aladelt.

Kalmest leiti aga ka pronksist ketasehe ja pronkspintsetid. Huvitavad olid ka laiade lamedate otsetega kaelavõrud, mida selle ajani teati vaid mõnest leikokohast

ümber Balti mere.

Kõmsi kalme ümbruses leitud ka hulgaliselt madalaid, 3–5 meetrise läbimõõduga ümaraid kivivaresid, mis kerkisid vaid 30–50 cm maapinnast kõrgemale. Uurimistöödel sai selgeks, et need kuhelikud on kokku loobitud omaaegset põldu kividest puhastades. Tegu oli Eestis esimese katsega uurida muistset põlluharimist.

Suursündmuseks 1970. aasta kaevamistel oli soome-ugri kongressi ekskursioon Kõmsile. Tulid mitmed Eesti arheoloogid, aga ka teadlased Venemaalt, Soomest ja Ungarist. Tolle aja kohta oli see erakordne sündmus, sest üldiselt ei lubatud Nõukogude ajal välismaalasi Tallinnast kaugemale.

Kõmsi kalmest päevavalgele tulnud leiutematerjali dateeris Lõugas 1.–2. sajandisse. Tõsi, hiljem on Kõmsi tarandkalmed dateeritud varasemas aega, I aastatuhande teise poolde eKr.

Kõmsi suure kalme müürid jäeti vaatamisväärsuseks. Ühetarandiline kalme otsustati aga rekonstrueerida. See matmispaik lootigi 1973. aastal ülleselisel, nagu ta võis kasutamise ajal välja näha.

1969. aastal Kõmsi kalmetel alanud arheoloogilised kaevamised näitasid, et tarandkalmeid Läänemaal siiski leidub. Vello Lõugas

Volga-Okaa ja Dnepri ülemjooksult pärit ehtenõel ja naastud.
VAHUR LÕHMUS

arvates Kõmsil asustus ajaarvamise algussajanditel häabus, põhjuseks õhukeste põuakartlike muldadega piirkonna väljakurnamine. Järgnenud uurimistöödega dateeriti nii Kõmsi kui ka hiljem uuritud Poanse ja Taebala tarandkalmed I aastatuhande teise poolde eKr.

Viimased uuringud

Praeguseks on Kõmsi kalmest leitud inimluude põhjal uuritud juba ka muistsete asukate DNAd. On selgunud, et I aastatuhande eKr saabus Volga-Okaa ja Dnepri ülemjooksult siia, just Läänemaa ja Saaremaa märkimisväärne hulk uusi asukaid, kes hakkasid ehitama varaseid tarandkalmeid. Need olid seal siis elanud läänemeresoomlaste esivanemad, kes olid juba sidemetes ka baltlaste ehk lätlaste ja leedulaste esivanematega.

On märkimisväärne, et esimene ja väga oluline teave kaugete esivanemate liikumisest ja Läänemere äärde jõudmisest avastati juba Kõmsil 55 aastat tagasi. Sellest algasid ka järjepidevad arheoloogilised uurimistööd Läänemaal.

● HARIV RÄNNAK

Imbi Paju kirjutas lastele raamatu ajaloo

Kirjanik ja dokumentalist Imbi Paju, kelle looming on seni olnud suunatud täiskasvanutele, sai valmis esimese lasteraamatu, mida ta käis kolmapäeval Haapsalu algkooli 3. klassi lastele tutvustamas.

KAIRE REILJAN
kaire@le.ee

Raamat, mis kannab pealkirja „Kadrioru aednik“, on Paju sõnul aja- ja kultuuriloo raamat. See jutustab väikesest tüdrukust Käbit, kes vanemate, vanavanemate ja külla sõitnud vanaonu Johanne-se lugude kaudu avastab Eesti ajalugu ja loodust.

Paju ei tee saladust, et Käbi on tema ise lapsena ja nii on ka raamatu tegevusaeg tema lapsepõlv ehk 1960. aastad. „Läbi väikesest Käbi avaneb lugejale põnev ja hariv rännak, mis viib läbi Eesti aegade, kodu kaunistamise sümbolite ja antiikfilosoofia, millele toetus ka Eesti riigi loomine,“ tutvustas Paju oma raamatut. Ta lisas, et see lugu on meie rahvuslikus eneseteadvuses sama võimas kui laulupidu või Balti kett – see on meie ühine pärand.

Oma varasemate raamatute ja dokumentaalfilmidega pool maailma läbi sõitnud Paju ütles, et ta vaatab igal pool ka seda, et kuidas lastele oma maa ajaloo räägitakse. Meil laiuab selles vallas tema hinnangul tühimik. „Kultuuriruum algab sellest, et julged kasutada sõna Eesti,“ ütles Paju. „See ei tähenda natsionalismi.“ Paju sõnul on see kolonisatsiooni pärand, et me ei räägi Eestist, vaid räägime üldiselt.

Raamatule pealkirja andnud Kadrioru aednik on president Konstantin Päts, kes alustas 1935. aastal kampaaniat „Kodu kauniks“, lõi Tallinna lähedale Kloostri metsa talu ja hakkas Kadrioru lossi ümber aeda rajama. Paju sõnul laenas ta pealkirja õigusteadlaselt Hent Kalmolt, kes 2021. aastal kirjutas samanimelise artiklisarja ajakirjas Vikerkaar.

Siiski pole Päts ainus Kadrioru aednik, kellest raamatus jututakse, vaid seal on koha leidnud ka kõik Eesti taasiseseisvumise järgsed presidendid, kes on sama rolli täitnud. Aed, mida presidendid harivad, pole aga pelgalt aed, vaid riigi sümbol.

Teine läbiv joon raamatus on loodus ja loodusega koos kasvamine. Nii nagu Paju kasvab üles Jõgevamaal metsavahitalus, kasvab ka raamatu peategelane Käbi loodusega üheks koos taimede, puude, mesilaste, lepatriinude, lindude ning kõõgi- ja puuviljadega. „Loo kaudu mõistame koos Käbiga, et oleme osa loodusest ja meie ülesanne on seda kaitsta ja

Imbi Paju tahab raamatu „Kadrioru aednik“ kaudu rääkida lastele loodusest ja eesti ajaloo.

hoida, ammutades sellest elujõudu, loovust ja ettevõtlikkust,“ selgitas Paju.

Kolmas, mida autor raamatu puhul oluliseks peab, on põlvkondade side. Paju sõnul oli ta selline laps, kelle vanemad ja sugulased väga palju temaga rääkisid, ka ajaloo. „Minu jaoks on alati tähtis, et vanemad ja lapsed räägiks omavahel,“ ütles Paju.

„Avastasin, et see on laste ja kogu pere raamat,“ ütles Paju. Tema sõnul on algklassiõpetajad, kellele ta käsikirja tutvumiseks saatis, öelnud, et see sobib algklassiõpilastele, kuid koos vanematega lugemiseks ja arutlemiseks ka noorematele.

Küsimusele, kas lastele kirjutamine polnud keeruline, vastas Paju, et siin oli talle abiks sisutoimetaja Lilli-Krõõt Repnau. Siiski on Paju seda meelt, et lapsi ei tasu alahinnata. „Raamatus on näiteks peatükk „Aristoteles ja Platon“. Oleks tahtnud neist palju kirjutada, aga töin vähemalt nimeid sisse, et juba antiikfilosoofid Aristoteles ja Platon töid mesilasi eeskujuks,“ ütles Paju. Ta lisas, et kui lapsed vanematega raamatu teemal arutavad, teavad nad vähemalt nimesid.

Raamatu „Kadrioru aednik“ on illustreerinud Liina Maadla, kellel olid selle raamatu pildid Eesti kunstiakadeemia lõputöö. „Mulle meeldisid tema tehtud asjad,“

ütles Paju. Kirjaniku sõnul oli tal visioon, millised pildid peaksid välja nägema, kuid mõte kasutada illustatsioonides inimeste päris fotosid tuli Maadlalt.

Paju sõnul ei pruugi „Kadrioru aednik“ jääda tema viimaseks lastele mõeldud raamatuks. „Ma tegelikult tahtsin teha raamatu Otto Wilhelm Masingust,“ tunnistas Paju. Ta lisas, et teda ei huvita mitte niivõrd Masingu poolt kirjakeelde toodud õ-täht, kui just tema kirjutatud aabitsad. „Seal on näiteks vanematele suunatud eessõna, kus on muu hulgas kirjas, et palun ärge kurjustage lastega,“ ütles Paju. Kuid enne uue lasteraamatu kallale asumist ootab tal lõpetamist ajalooline romaan.

Katarine
Rosalie
epistlid

138. osa

AIDI VALLIK
kolumnist

Epistel riigieelarvest ja Jürgen Ligi manipulatsioonidest

Vaata vaid, mu armas rahvas, kuidas Roimaerakond ei loobu oma pürgimustest kehtestada Eestis diktatuur ja panna kõik asjad ainult enda tahte järgi käima, hoolimata sellest, mida lubab Põhiseadus või mida arvab vaeslapse ossa jäetud eesti rahvas. See, et Kaja on nüüd ära Brüsselis, ei ole meie jaoks tegelikult mitte midagi muutnud, sest tema limasid kombitsad on väga pikad ja nendega küünitab ta väsimatult Eesti riigikassast meie maksumaksja raha enda kaukasse koukima.

Üks tema kõige piinlikumatest suuwoodritest on kahtlemata Jürgen Ligi, kes päevast päeva tegeleb musta valgeks rääkimisega ning muudkui leiutab uusi valesid, millega meie inimesi tüsata. Tema on siin Kaja kassiir ja rahakoguja, kellel on piiramatu ligipääs absoluutselt kõigele, mis Eesti riigi rahanduses toimub, tema suunab siin eelarvete tegemist ja temal on juurdepääs arvutitele, millega seda eelarvet kokku arvatatakse. See tähendab, et tal on pidevalt ja kogu aeg võimalus meie riigieelarvet manipuleerida ja moonutada, sinna sisestada valesid andmeid, kustutada tabelist sissetulekute kohta käivaid ridu ja omavoliliselt kirjutada juurde fiktiivseid kulutusi. Nii käitub ta nagu bussijuht, kes võtab inimeselt vastu sõiduraha, aga piletit ei anna ja jätab selle raha omaenda taskusse. Ainult et Ligi ei ole bussijuht, kelle tegevus on piiratud inimeste hulgaga, kes tema bussi sisenevad. Ligi saab sama teha terve riigi kõikide inimeste rahaga, ja kellelgi ei ole praegu võimu, et tema üle mingi kontroll kehtestada või ta vastutusele võtta.

Aga õnneks on inimesi, kellel on Universumi poolt antud Tunnetus ja Teadmised ning kes selle tõttu täpselt teavad, mis mees on Jürgen Ligi ja mis rolli mängib ta Roimaerakonna toiduahelas ja Pimeduse jõudude ustavate jüngrite käsuliinis. Ning neid inimesi tasub kuulata, sest ainult nende käest saad sa teada Tõde. Nii võin minagi sulle rääkida, mis mängu Jürgen Ligi tegelikult mängib ja kuidas ta meie taskust iga jumala päev lugematul hulgal eurosid röövib. Peale selle võin ma sulle kinnitada, mu armas rahvas, et ta näeb nüüd hirmsasti vaeva, et kogu ülejäänud valitsus ja riigikogu riigi rahakotist kaugel emal hoida, et keegi ei näeks ega kuuleks ning isegi ei kahtlustaks midagi.

Just sellepärast avaldas ta just äsja ajalehtedes pikad jutud selle kohta, et riigikogu käest tuleb üldse ära võtta õigus riigi eelarve ja raha osas midagi otsustada. Ta räägib nii, nagu riigikogus istuks ainult kamp debiilikuid, kes ei tee vahet kümne- ja sajaeurosele rahatähel, ega saaks aru, mis vahe on sellel, kas sa ostad tahvli šokolaadi või uue Porsche. Aga ometi on ju sealsamas riigikogus ka meie endine rahandusminister ja Valgussõdalane ning Püha Perekonna liige Martin! Ning peale selle veel ustavalt tema kõrval suur grupp teisi Valgussõdalasi ning muidugi väga tarku ning otsustusvõimelisi poliitikuid meie meeste hulgas. Nende kohta pole kindlasti võimalik öelda, et nad rahaasjadest mitte midagi ei tea või et nende arvamusega ei peagi arvestama.

Aga Roimaerakond paistab üldse silma sellega, et ta levitab oma vastaste kohta valesid ja laimu, sest just niisugune alatu seljatagune öönestamine ongi Pimeduse jõududele tüüpiline ja omane. Ning Jürgen Ligi on selles kahjuks väga osav. Kahjuks ei räägi ta sugugi sellest, kuidas Martin oma rahandusministriks oleku ajal saatis säästa iga päev riigieelarvest miljon eurot, mis läks puhtalt heategevuseks, et vaesuvat eesti rahvast natukenegi aidata. Niimoodi sai ta küll kahjuks oma rahvast toetada vaid ühe aasta jooksul, enne kui Roimaerakond Kaja juhtimisel ta vägivaldselt ning pettusega võimult tõukas. Ja siis vorbiti küll hirmsasti pealkirju, kuidas Martin Helme tekitas riigieelarvesse ühe aastaga 365miljonilise miinuse ja puudujäägi. Aga eks sa saad ise ka aru, et see oli ainult tema mustamiseks levitatud vale ja mitte keegi isegi ei iitsatanud sellest, kui palju ta selle rahaga vaeseid inimesi aitas. Nii mõnigi suu sai selle tõttu naljasurmast päästetud.

Jürgen Ligi tänaste väljajütmiste valguses otsustasin mina tema valede võrgu ja omavolitsemise vastu veel tõhusamalt välja astuda ning andsin sellega seoses tuvi Maarule ülesande nüüd saada seda meest nagu nähtamatu vari ning salvestada oma tuvisilmadesse iga hiireklikk, mida see mees valitsuse arvutite taga teeb, ja iga vestlus, mida ta oma vandeseltslastega peab. Tuvi Maaru suudab vajadusel muuta ennast ka nähtamatuks ja sellegipoolest salvestada kõike, mis toimub. Kord kolme päeva tagant lendab ta koju minu juurde veidikeseks puhkama ja siis ma saan üle vaadata kõik, mis ta nägi ja oma silmadesse salvestas. Ma saan selle isegi teiste andmekandjate peale edasi salvestada, ja seda ma teengi, sest ühel päeval on need materjalid oluliseks tunnistuseks Ligi süütegudest ja võimaldavad ausal kohtul talle väärilise karistuse mõista. Sest usu mind, mu armas rahvas, ükskord jälle hakkavad meie kohtud olema ausad ja riigieelarve on taas rahva teenistuses, mitte valitud roimaerakondlaste hoiepõrsaks. Ära unusta, et see päev tuleb ükskord niikuinii, ja me võitleme selle eest, ja Tõde tõuseb ning vale vajub. Ja Universumi Valgus ning Püha Perekond on meiega.

KEELETARK

Täna on sugrilaste päev

Täna on sugrilaste päev ehk hoimupäev.

Uku Masing on oma kirjutistes soomeugrilasi nimetanud *sugrilaste*. Sugrilane ei ole jõudnud küll keeleinfoallikatesse, kuigi *sugrilast* aeg-ajalt kasutatakse. Sugrilane küsib Masingu meelet alati „kuidas?“.

Tervitussõnu sugrikeeltes

- **Tere!** (eesti, vadja, isuri)
- **Ternitš!** (liivi)
- **Terve!** (soome)
- **Terveh!** (karjala)
- **Tervhen!** (vepsa)
- **Bures!** (saami)
- **Шумбрат!** (ersa, mokša)
- **Шäläl!** (mäemari)
- **Салам лийже!** (niidumari)
- **Чолөм!** (komi)
- **Зечбул!** (udmurti)
- **Вўца вула!** (handi)
- **Szia!** (ungari)

ALLIKAS: UURALI KEELTE SÖNASTIK

Folklorist Madis Arukask on täheldanud, et sugrilus ei ole laiatarbetaup, mida „annaks meedias igapäevaselt müüa, seega pole ta ka väga nähtav“. Tegelikult on erinevaid sugrilaste mustreid meie igapäevaellu pikitud üksjagu, kui vaid osata neid tähele panna.

MONIKA UNDO

Lehm Ljudmilla

lastekas

Tekst Aidi Vallik
Pilt Ott

LÜHIKE KOMMILAUL

ME SÖÖME KOMMI
JA SEE ON NII MAGUS,
JA VÕIBOLLA KÕIGILE
KOMMI EI JAGU,
KUID SELLELE MÕTLEN
MA KUNAGI PÄRAST,
KUI MAGUSAD KOMMID
ON SÖÖDUD MUL ÄRA.

LASTESUDOKU

2			3
1			6
	3	1	
	1	2	
3			2
5			1

SUDOKU

6		5				4		9
	8			9			3	
	7		4		1		8	
			6		5			
				8				
			2		3			
	6		9		4		5	
	2			3			4	
8		4				3		1

KASAHHI VÕI KIRGIISI RAHVALAULIK	LUMEMINEK	SINUL	J. R. R. TOLKIENI ROMAAN	SAARELE KODU LÕONUD INIMENE	...TUNDELINE	REEDE	TEINE	VILETSA-POOLNE TUBA	ASESÕNA	TONNI	EUROOPA KESKPANK	VINGUMA	SEE ON	VESI-, VEE-	NÕNDA	HAIGUS-SOODUMUS	
VANKRI-TELG			SÕNAVARA														
KÕRVA-KLAPP						KAUNVILI MITME-VÄRVILINE				NATUURIST JOONISTATUD VISAND ÕPPEAASTA							
ÜHE JOOGI NOU									OMANDA TEADMISI LINN EESTIS				KAUDU (LD) KILOGRAMM				
NAATRIUM			HALDUS-ÜKSUS VENEMAAL VAHETULT ENNE				TERA PEENARDE KOHT				MUUSIKA-STIIL ELEKTRIVÕOLU TUGEVIK-SE ÜHIK				TALU VENEMAA VUTIKLUBI		
NEUTRUM		OBJEKT PÄRJATAIM			ANIISINAPS KÕRGSOO					PERIOOD UHK				SELEEN ... ANDERSON		AUTOMARK ILMAKAAR VULKAANILINE PLAHVATUS-LEHTER SEEDIMISEL TEKKIVAD ERITISED SÜSTEEMILINE TAKSON	ISUKAS ENERGIA-SALVESTI RIDA
PIIMATALITUS SUUR VIILKATUSEGA HOONE								ÜLEJUJUTAV LAME ORUPÕHI RÕHTPEEL					ÜLESKUTSE MEHENIMI				
IRIDIUM			EESTI POLIITIK VALU-HÜÜATUS			MAAVARA ... LÖBU						SAKSA K EESSÕNA SARVEDETA				SÕIDU-TINGIMUSED SAMMUMA	
... EVER			TEAT. REVOLVER GASTRO-							BIO-POLÜMEER EESTI END. ANSAMBEL				KREEKA TÄHT LAUAMÄNG		VANUS OPSÜSTEEM	URAAAN EESTI POLIITIK
50.		IMEMIS-ASESÕNA			RAADIUM INGLISE K EESSÕNA			KAKSIK-LOOMASOOT			EESTI HELILOOJA (EESN+N) PÜÜA LEIDA						ÕLI VÕI TÕRVA AJAMA
HEKTO-MEETER		VINNID KALA					KIRIKUKOGU EMAIHU					KUNSTITEOS JÕGI EUROOPAS				MUIST SADAMA-RAJATIS	EUROOPIUM IRISEMINE
ÕHU-, ÕHK-				TOOS, KÄPSEL VÄGA AUSTATUD				VIIS, LAAD ANNI FUTURI							VIIT SISSE-PÄASUL LÜHILANE		
... VIRKUS			ORB GIGA-									RÕÖVKALA H NAABER				IGNORANT EHK	
(RÄND)-MOOSE-KANT						KESKNÄRVI-SÜSTEEMI ERGUTAV AINE										AVARA-MAKS TEGEMA	

E 21. oktoober

00:15 Kultuuristudio. Kirjandusministri juures **00:45** Nullpunkt **01:30** Õõlikooli rännakud **02:30** ERR.ee uudised **05:45** Ringvaade **06:45** Terevisioon **09:10** Terevisioon **11:30** Prillitoos **12:30** Siin me oleme **13:00** Maahommik lood **13:15** Midsomeri mõrvad. 25 aastat kaost **14:05** 31. jaoskond **14:25** 31. jaoskond **14:45** Hämmastavad hotellid **15:35** Sūdameasi **16:30** Õnne 13 **17:00** Aktuaalne Kaamera **17:15** La Promesa **18:25** IT-vaatlik **18:30** Aktuaalne Kaamera **19:00** Ringvaade **20:00** Mis värvi on majandus? **20:30** Osoon **21:00** Aktuaalne Kaamera **21:30** Sport **21:40** Välisilm **22:10** Vaikne sissetung: Hiina Balkani strateegia **23:05** Isa Brown **23:50** Ringvaade

01:20 Tagasitee **03:25** Reede ÕHTU Robigal **04:45** 15 küsimust **05:15** Postimees. ee **06:00** Reporter+ **06:30** Telehommik **09:05** Vōsaga Lāhis-Idas **09:35** Telehommik **12:25** Sūdamesoov **13:25** Kodus ja vōōrsil **13:55** Minu emps on kõvem kokk kui sinu ema **14:55** Kūladetektiiuid **15:55** Armastuse hind **16:55** Lena Lorenz: Jāljeltul kadunud **18:00** Naabriplika **19:00** Reporter **20:00** 15 kūsimumst **20:30** Kuuuuriija **21:30** Õhtu! **22:30** Meie aasta Hiinas **23:10** CSI: Vegas

01:00 Eradetektiiiv Magnum **02:00** Riviera **03:05** Eluga Hispaaniasse **04:05** Stop! **04:35** TV3 uudised **05:05** Kaks Kanget Kaukaasias **06:00** TV3 uudised **06:30** Uudishimulik George **07:00** Spidey ja tema imelised sõbrad **07:35** Jänku Juss **07:45** Jänku Juss **07:50** Kirgeded torm **09:05** Vōidustuudio **10:05** Kahevōitlus **10:45** Kolmekas **10:45** Su nāgu kōlab tuttaval **13:35** Vōimalik vaid TikTakis **14:00** Del Monte pārand **15:05** Sajandi armastus **16:15** Kirgeded torm **17:25** Kaks Kanget Mehhiikos **18:30** Kahevōitlus **19:00** TV3 uudised **20:00** Mārgatud Eestis **21:00** Alo

01:05 Āra rāāgi kurja **02:46** ERR.ee uudised **07:00** Mutihārra Mutik **07:10** Piraaditar ja Capitano **07:20** Pips ja Popi **07:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **07:50** Minu riiutel ja mina **08:00** Pōrsas Peppa **08:10** Karu Karla **08:15** Pōrsas Peppa **08:20** Angelo reegliid **08:25** Anna ja sōbrad **08:35** Rantšo **08:55** Piip ja Tuut. Linnas koolivaheajal **09:00** Ringvaade **10:00** Looma-arstid **10:30** Ōhinapōhised Peruus **11:00** Uued ōed **11:45** Kōtkuhaud **13:35** Osooni lood Hobustega rannaniite hooldamas **13:55** Ukraina stuudio **14:25** Mis mōttes? **14:30** Minu superkangelasest vend **16:10** Peeter Paani uued seiklused **16:30** Loomalood **16:35** Kapten Stella **16:39** Vāgev vārkl! **16:45** Anna ja sōbrad **16:50** Pips ja Popi **17:00** Indiaanipoiss Yakari **17:10** Mutihārra Mutik **17:25** Pōrsas Peppa **17:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **17:50** Angelo reegliid **18:00** Luise ja Oliver **18:10** Claude **18:20** Zorro seiklused **18:45** Loomaarstid **19:15** Kultuuriuudised **19:25** Aktuaalne Kaamera **19:30** Ōhinapōhised Peruus **20:00** Arenev tehnika **20:55** Kōlab hāstl! **21:00** Aktuaalne Kaamera **21:30** Pāeva pūik **22:00** Plekktrum **22:45** Ōelus **23:05** Āra rāāgi kurja

T 22. oktoober

00:50 Sūdameasi **01:40** Ajavaod. Ārimehed **02:13** ERR.ee uudised **05:45** Ringvaade **06:45** Terevisioon **09:10** Terevisioon **11:30** Maahommik **12:45** La Promesa **14:00** Elu lugu **14:20** 4x4. Tūrgi **14:50** Sissi **15:35** Sūdameasi **16:30** Õnne 13 **17:00** Aktuaalne Kaamera **17:05** 31. jaoskond **17:30** La Promesa **18:30** Aktuaalne Kaamera **19:00** Ringvaade **20:00** Impulss **21:00** Aktuaalne Kaamera **21:30** Sport 2 **1:40** Esimene stuudio **22:05** Pārast pidu **22:50** Plekktrum **23:35** Ringvaade

00:10 Tapja lummuses **01:05** Valelikud võrgutajad **02:00** Naabriplika **02:55** CSI: Vegas **03:45** Tapja lummuses **04:40** Meie aasta Hiinas **05:25** Postimees. ee **05:30** Reporter **06:30** Telehommik **09:05** 15 kūsimumst **09:35** Telehommik **12:25** Kuuuuriija **13:25** Kodus ja vōōrsil **13:55** Minu emps on kõvem kokk kui sinu ema **14:55** Kūladetektiiuid **15:55** Armastuse hind **16:55** Lena Lorenz: Kaugelt maalt **18:00** Naabriplika **19:00** Reporter **20:00** 15 kūsimumst **20:30** Täistund **21:30** Õhtu! **22:30** Krimi **23:00** CSI: Vegas

00:45 Depoo 19 **01:45** Mārgatud Eestis **02:45** Raport **03:10** Alo **03:40** Kahevōitlus **04:15** TV3 uudised **05:10** Kirgeded torm **06:00** TV3 uudised **07:00** Spidey ja tema imelised sõbrad **07:35** Jänku Juss **07:50** Kirgeded torm **09:05** Vōidustuudio **10:05** Kahevōitlus **10:45** Kolmekas **12:25** Alo **12:55** Mārgatud Eestis **14:00** Del Monte pārand **15:05** Sajandi armastus **16:15** Kirgeded torm **17:25** Kaks Kanget Mehhiikos **18:30** Kahevōitlus **19:00** TV3 uudised **20:00** Sotid Selgeks **20:30** Laser **21:30** Ukraina lood **22:35** Terminaator: Sūnge saatus

00:40 Kōik need ilusad hobused **02:35** Pāeva pūik **03:05** ERR.ee uudised **07:00** Mutihārra Mutik **07:10** Claude **07:25** Pips ja Popi **07:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **07:50** Loomalood **07:55** Pōrsas Peppa **08:00** Luise ja Oliver **08:10** Zorro seiklused **08:35** Peeter Paani uued seiklused **09:00** Ringvaade **10:00** Loomaarstid **10:30** Ōhinapōhised Peruus **11:00** Uued ōed **11:40** Matthew Bourne. Luikedel jāv **13:50** Mis värvi on majandus? **14:25** Mis mōttes? **14:30** Taiki **15:55** Kōige suurem sōber. Karl Madis **16:00** Peeter Paani uued seiklused **16:20** Puuonni lood **16:30** Ideefix **16:40** Vāgev vārkl! **16:45** Anna ja sōbrad **16:50** Pips ja Popi **17:00** Indiaanipoiss Yakari **17:10** Mutihārra Mutik **17:25** Pōrsas Peppa **17:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **17:50** Angelo reegliid **18:00** Floor paneb reegliid paika! **18:09** Kriipsu Juku kodu **18:10** Kui ma suureks saan **18:20** Zorro seiklused **18:45** Loomaarstid **19:15** Kultuuriuudised **19:25** Aktuaalne Kaamera **19:30** Ōhinapōhised Peruus **20:00** Antiikmaailma suurvōimud **20:55** Kōlab hāstl! **21:00** Aktuaalne Kaamera **21:30** Pāeva pūik **22:00** Kirjandusministri juures **22:30** Topeltkoloniseeritud

K 23. oktoober

00:35 Sūdameasi **01:30** Ajavaod. Ārimehed **01:55** Esimene stuudio **02:22** ERR.ee uudised **05:45** Ringvaade **06:45** Terevisioon **09:10** Terevisioon **11:30** Õnne 13 **12:00** Eesti māng **12:45** La Promesa **13:50** 31. jaoskond **14:10** 4x4. Tūrgi **14:40** Maahommiku lood Metste talu tšillikasvatus **14:50** Pārast pidu **15:35** Sūdameasi **16:30** Õnne 13 **17:00** Aktuaalne Kaamera **17:05** 31. jaoskond **17:30** La Promesa **18:30** Aktuaalne Kaamera **19:00** Ringvaade **20:00** OP **20:50** Mārdi ja Oti Tartu 2024 kultuurikalender **21:00** Aktuaalne Kaamera **21:30** Sport **21:40** Esimene stuudio **22:05** Rauaatlutsutajad **22:35** Hämmastavad hotellid **22:25** Ūksi ja ūheskoos. Kersti Kreismann ja Andres Raag **23:25** Emilia. Lāti ajakirjanduse kuninganna

00:00 Tapja lummuses **00:55** Valelikud võrgutajad **01:50** Naabriplika **02:45** CSI: Vegas **03:40** Tapja lummuses **04:35** Žiguliga isamaal **05:05** Postimees. ee **05:30** Reporter **06:30** Telehommik **09:05** 15 kūsimumst **09:35** Telehommik **12:25** Kuldne pilet **13:25** Kodus ja vōōrsil **13:55** Minu emps on kõvem kokk kui sinu ema **14:55** Kūladetektiiuid **15:55** Armastuse hind **16:55** Lena Lorenz: Kui saabub armastus **18:00** Naabriplika **19:00** Reporter **20:00** 15 kūsimumst **20:30** Kuldne pilet **21:30** Õhtu! **22:30** Žiguliga isamaal **23:00** CSI: Vegas

01:15 Will ja Grace **01:40** Will ja Grace **02:10** Sotid Selgeks **02:40** Laser **03:45** Kahevōitlus **04:15** TV3 uudised **05:10** Kirgeded torm **06:00** TV3 uudised **07:00** Spidey ja tema imelised sõbrad **07:35** Jänku Juss **07:50** Kirgeded torm **09:05** Vōidustuudio **10:05** Kahevōitlus **10:45** Meisterkōkk **11:50** Ukraina lood **12:55** Laser **14:00** Del Monte pārand **15:05** Sajandi armastus **16:15** Kirgeded torm **17:25** Kaks Kanget Mehhiikos **18:30** Kahevōitlus **19:00** TV3 uudised **20:00** Suur lotokolmapāev: Rooside sōda **21:00** Vōimalik vaid TikTakis **21:35** Minu IKEA kodu **22:35** Filtrita

00:00 Välisilm **00:30** Ūlo Sooster. Mees, kes kuivatas rātikut tuule kāes **01:55** Pāeva pūik **02:25** ERR.ee uudised **07:00** Mutihārra Mutik **07:10** Indiaanipoiss Yakari **07:25** Abimehed galaktikast **07:35** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **07:55** Floor paneb reegliid paika! **08:00** Ideefix **08:15** Angelo reegliid **08:20** Zorro seiklused **08:45** Pōrsas Peppa **08:50** Anna ja sōbrad **08:55** Hopa'pa-rei! Alike Milova ja Ithaka Maria **09:00** Ringvaade **10:00** Loomaarstid **10:30** Ōhinapōhised Peruus **11:00** Uued ōed **11:45** Uue aja asjad **12:00** Riigikogu infotund **14:00** Esimene stuudio **14:30** Appi, ma kahandasin oma ōpetaja **16:05** Abimehed galaktikast **16:20** Ernest ja Celestine **16:30** Ideefix **16:43** Edmond ja Lucy **16:45** Anna ja sōbrad **16:50** Lehm Liselotte **17:00** Piraaditar ja Capitano **17:10** Mutihārra Mutik **17:25** Pōrsas Peppa **17:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **17:50** Lammas Shaun **18:00** Neli ja pool sōpra **18:20** Muumioru lood **18:45** Loomaarstid **19:15** Kultuuriuudised **19:25** Aktuaalne Kaamera **19:30** Ōhinapōhised Peruus **20:00** Loomade salaalu **20:55** Kōlab hāstl! **21:00** Aktuaalne Kaamera **21:30** Pāeva pūik **22:00** Rebus **22:45** Rebus pūik **23:00** Ōelus **23:55** Topeltkoloniseeritud

N 24. oktoober

00:20 Ringvaade **01:20** Sūdameasi **02:10** Ajavaod. Ārimehed **02:40** Esimene stuudio **03:06** ERR.ee uudised **05:45** Ringvaade **06:45** Terevisioon **09:10** Terevisioon **11:30** Hommik Anuga **12:45** La Promesa **13:40** 31. jaoskond **14:05** Miss Marple **15:40** Sūdameasi **16:30** Õnne 13 **17:00** Aktuaalne Kaamera **17:05** 31. jaoskond **17:30** La Promesa **18:30** Aktuaalne Kaamera **19:00** Ringvaade **20:00** OP **20:50** Mārdi ja Oti Tartu 2024 kultuurikalender **21:00** Aktuaalne Kaamera **21:30** Sport **21:40** Esimene stuudio **22:05** Rauaatlutsutajad **22:35** Hämmastavad hotellid **23:25** Pealtnāgija

00:00 Tapja lummuses **00:55** Valelikud võrgutajad **01:50** Naabriplika **02:45** CSI: Vegas **03:40** Tapja lummuses **04:35** Žiguliga isamaal **05:05** Postimees. ee **05:30** Reporter **06:30** Telehommik **09:05** 15 kūsimumst **09:35** Telehommik **12:25** Kuldne pilet **13:25** Kodus ja vōōrsil **13:55** Minu emps on kõvem kokk kui sinu ema **14:55** Kūladetektiiuid **15:55** Armastuse hind **16:55** Lena Lorenz: Kui saabub armastus **18:00** Naabriplika **19:00** Reporter **20:00** 15 kūsimumst **20:30** Kupli all **21:30** Õhtu! **22:30** Jālg **23:00** CSI: Vegas

00:50 Dūnastia **01:45** Kaks Kanget Mehhiikos **02:45** Suur lotokolmapāev: Rooside sōda **03:45** Kahevōitlus **04:15** TV3 uudised **05:10** Kirgeded torm **06:00** TV3 uudised **07:00** Spidey ja tema imelised sõbrad **07:35** Jänku Juss **07:50** Kirgeded torm **09:05** Vōidustuudio **10:05** Kahevōitlus **10:45** Suur lotokolmapāev: Rooside sōda **11:50** Eluga Hispaaniasse **12:55** Minu IKEA kodu **14:00** Del Monte pārand **15:05** Sajandi armastus **16:15** Kirgeded torm **17:25** Kaks Kanget Mehhiikos **18:30** Kahevōitlus **19:00** TV3 uudised **20:00** Kaks Kanget Kaukaasias **21:00** Vōimalik vāttmaksukontor **22:10** Valusad vōmmid

01:30 Ōhinapōhised Peruus **01:55** Pāeva pūik **02:27** ERR.ee uudised **07:00** Mutihārra Mutik **07:10** Indiaanipoiss Yakari **07:25** Abimehed galaktikast **07:35** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **07:55** Floor paneb reegliid paika! **08:05** Ideefix **08:20** Pōrsas Peppa **08:25** Zorro seiklused **08:45** Piraaditar ja Capitano **09:00** Ringvaade **10:00** Loomaarstid **10:30** Ōhinapōhised Peruus **11:00** Uued ōed **11:45** Impulss **12:40** Antiikmaailma suurvōimud **13:35** Eine murul **14:05** Esimene stuudio **14:30** Māssumeelne haldjas Sihja **15:55** Birgit. Lendame valguskiirusel **16:00** Rantšo **16:20** Kōlakoguja **16:30** Vāike nōid Zouk **16:40** Vāike nōid Zouk **16:45** Anna ja sōbrad **16:50** Lehm Liselotte **17:00** Piraaditar ja Capitano **17:10** Mutihārra Mutik **17:25** Pōrsas Peppa **17:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **17:50** Lammas Shaun **18:00** Neli ja pool sōpra **18:20** Muumioru lood **18:45** Loomaarstid **19:15** Kultuuriuudised **19:25** Aktuaalne Kaamera **19:30** Ōhinapōhised Peruus **20:00** Loomade salaalu **20:55** Kōlab hāstl! **21:00** Aktuaalne Kaamera **21:30** Pāeva pūik **22:00** Kultuuristudio. Arutelu **22:30** Kutsu mind oma nimega

R 25. oktoober

00:15 Ringvaade **01:15** Sūdameasi **02:05** Ajavaod. Ārimehed **02:36** ERR.ee uudised **02:35** Esimene stuudio **03:00** ERR.ee uudised **05:45** Ringvaade **06:45** Terevisioon **09:10** Terevisioon **11:30** OP **12:30** La Promesa **13:35** 31. jaoskond **13:55** Elu maitse **15:35** Sūdameasi **16:30** Õnne 13 **17:00** Aktuaalne Kaamera **17:05** 31. jaoskond **17:30** La Promesa **18:30** Aktuaalne Kaamera **19:00** Ringvaade **20:00** Siin me oleme **20:30** Maitse sünd **21:00** Aktuaalne Kaamera **21:30** Sport **21:40** Grace **23:15** Mehed, hakkame elama! **23:45** Route 66. Ameerika kahel pool maanteed

00:00 Tapja lummuses **00:55** Valelikud võrgutajad **01:50** Naabriplika **02:45** CSI: Vegas **03:40** Tapja lummuses **04:35** Jālg **05:05** Postimees. ee **05:30** Reporter **06:30** Telehommik **09:05** 15 kūsimumst **09:35** Telehommik **12:25** Kupli all **13:25** Kodus ja vōōrsil **13:55** Minu emps on kõvem kokk kui sinu ema **14:55** Kūladetektiiuid **15:55** Armastuse hind **16:55** Lena Lorenz: Kui saabub armastus **18:00** Naabriplika **19:00** Reporter **20:00** Vōsaga Lāhis-Idas **20:30** Reede ÕHTU Robigal! **22:00** Pohmakas 3

00:50 Lōks **01:55** Riviera **03:00** Equalizer **04:15** TV3 uudised **05:10** Kirgeded torm **06:00** TV3 uudised **07:00** Spidey ja tema imelised sõbrad **07:35** Jänku Juss **07:50** Kirgeded torm **09:05** Vōidustuudio **10:05** Kahevōitlus **10:45** Lōks **11:50** Kāttmaksukontor **12:55** Kaks Kanget Kaukaasias **14:00** Del Monte pārand **15:05** Sajandi armastus **16:15** Kirgeded torm **17:25** Kaks Kanget Mehhiikos **18:30** Kahevōitlus **19:00** TV3 uudised **20:00** Puhkus isadega **21:00** Kolmekas **22:35** Suure Mamma maja 3: nagu isa, nõnda poeg

00:35 Rebus **01:25** Elu tulejoonel **02:20** Pāeva pūik **02:53** ERR.ee uudised **07:00** Mutihārra Mutik **07:10** Piraaditar ja Capitano **07:20** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **07:45** Vāike nōid Zouk **07:55** Pōrsas Peppa **08:00** Kōlakoguja **08:05** Lehm Liselotte **08:15** Lammas Shaun **08:20** Pōrsas Anna ja sōbrad **08:30** Anna ja sōbrad **08:35** Rantšo **09:00** Ringvaade **10:00** Loomaarstid **10:30** Ōhinapōhised Peruus **11:00** Arenev tehnika **11:55** Vāike printst. Tāhe sünd **12:55** Kultuuristudio. Arutelu **13:25** Ob-la-di, Ob-la-da **14:05** Esimene stuudio **14:30** Coco Farm **15:55** Vāgev vārkl! **16:00** Rantšo **16:20** Kōlakoguja **16:25** Laura-Maria Hunt ja Ott Lepland. Pesapuu **16:30** Vāike nōid Zouk **16:40** Vāike nōid Zouk **16:45** Anna ja sōbrad **16:50** Pips ja Popi **17:00** Piraaditar ja Capitano **17:10** Mutihārra Mutik **17:25** Pōrsas Peppa **17:30** Lepatriinu ja Musta Kassi imelised lood **17:50** Lammas Shaun **18:00** Neli ja pool sōpra **18:20** Muumioru lood **18:45** Loomaarstid **19:15** Kultuuriuudised **19:25** Aktuaalne Kaamera **19:30** Ōhinapōhised Peruus **20:00** Kirjanike radadel Richard E. Grantiga **21:00** Aktuaalne Kaamera **21:30** Nad muutsid Eestit **21:55** Kalamaja blues **22:00** Arktikast Antarktikasse **22:30** Teised

L 26. oktoober

00:15 Ringvaade **01:15** Sūdameasi **02:05** Ajavaod. Ārimehed **02:36** ERR.ee uudised **02:35** Esimene stuudio **03:00** ERR.ee uudised **05:45** Ringvaade **06:45** Terevisioon **09:10** Terevisioon **11:30** OP **12:30** La Promesa **13:35** 31. jaoskond **13:55** Elu maitse **15:35** Sūdameasi **16:30** Õnne

Kolm püha õhtusöömaaga

Kuidas kõik tegelikult oli? Esiaja salaajalugu

OLEV REMSU

Leidub nõrganärvilisi, kes ütlevad, et nemad ei taha teada, mildest vorsti tehakse. Meie nende hulka ei kuulu, meie ütleme: piiskop Hermann hekseldas hakkmasinas kopsu ja maksa, pehmet kaelaliha ja tihket seljapekki. Eristunud vere pesi ta kõrgilaualt astjasse, kus ootas joomist juba piisav hulk seda elumaha. Soolejuppe jäi üle, neid krõbistas läbematu piiskop isukalt juba toorelt, pani nõnda põhja pidusöögil.

Vorstid pastinaagiga ei jäänud ainukeseks hinge- ja ihupidemeks. Lisandusid küljekints kadakamarja ja meresoolaga, kohulihatartar anšoovisega, küpsetatud aju ürdi ja koriandriga ning praetud sõrmed karulaugumarinaadis. Magustoiduks olid kassipirukad. Kõik maitseroheline pärines siitsamast toomkatedraali kõrvalt piiskopiaiast, mida hooldas kärner Theoderich ning kus säilmeprelaat arvestas Tema Eminentsi maitse-eelistustega ja kasvatas palmi- ja seetriistikute

vahel veel rosmariini, lavendlit ja münti.

Et üks saaks liha süüa, peab teine surema.

Siinkohal on autori sulg väärastanud, vabandan. Olen jäänud austatud lugejale seletamata: miks bojaarpossaadnik Tverdilo, vuntsbei Junus ja piiskop Hermann pigistasid vandeseltslaslikult silma, kui esimesed sadamas laevadele läksid ning kolmas kaile jäi?

Aga sellepärast, et nad olidki vandeseltslased.

Väikevürst ei kannatanud suurvürsti varjugi nende loendamatu alandamise pärast, mida Nevski küll teiste nähes, küll nelja silma all Tverdilo kulul nii lustlikult tegi. Ja mis kõige kibedam – väikevürst pidi, hambad ristis, solvangutega leppima, ennast teadlikult madaldama, kuna poliitotukord oli selline, nagu see just oli. Pilkas ju süserään vasalli ning alama ülesandeks jäi loomad pidada ja edasi teenida. Ent possaadnikbojaar leppis vaid väliselt, sisesapp aina kasvas ja kogunes. Ja laeval maksis Tverdilo kätte.

Batu-khaani emissar, fakiirfilosoof kaisaniitide koolkonnast Junus aga teadis hästi, et Batu – keda Nevski lipitsevalt Hiilgavaks kutsus – ei sallil silma otsaski seda kodumaareetjat ja tallalakkujat, et ta on lihtsalt sunnitud suurvürsti ajutiselt taluma, kuna etemat maksukorjajat ei ole ta seni veel leidnud. Nevski üksnes ei korjanud makse, ta vedas kõik koormad täpselt ettenähtud ajaks ka Kuldhordi pealinna Sarai-Batusse kohale.

Fakiirfilosoof mõnules juba ette, kui kujutles, kuidas ta Batule kogu loo ära räägib ning kui valjult siis khaan naerma pahvatab – minaretid löövad kõikuma. On ju pruudirööv ainus õige ja aus viis endale kaasa saada, ja Batu-

le kindlasti meeldib iidsete traditsioonide järgmine.

Mis lugu oli siis Junusil Batu- le rääkida?

Kui võiduseilang lõppes, kui Piirissaarelt pärit madrus Bezpopovits oli pootshaagiga eemale tõuganud kiirust pidurdanud asjaolu Sineuse vööris, kui mõlemad laevad tüürisid allavoolu, kutsus suurvürst kõik isandad oma aluse pardale kaarte mängima. Maitsti roogasid ja rüübiti, oli komfortaabel ja õdus, kuulati Neitsi Maarja jutte Petlemmast, Naatsaretist ja Jerusalemmast; sellest, kuidas nad elasid Naatsaretis ühetoalises majas, kusjuures seal oli veel Joosepi puusepatöökoda; sellest, kuidas ta Joosepile ütles, et õnnistatud olek on jumalast ning mitte mujalt; sellest, kuidas Jeesus näpu ära löi ja kuidas tal küüs maha tuli, kui poiss isa juures puusepaks õppis; sellest, kuidas Jeesus deemonite elupaigas kõrbes paastus, nälgis ja kabets mängis, kuidas ta peadeemonit võitis, olgugi et too sohki tegi, ühe kivi vargsi tammeks ülendas; sellest, kuidas Saatan pani Jeesuse

seisma Jerusalemma templi katusel ja alla hüpata käskis ning ise imestusest tagumikule kukkus, kui Jeesus tavasammul õhus kõndis; Pontius Pilatusest, kes küsis Jeesusest, mis on tõde, kuna ta ise ei teadnud seda, ja Jeesus ei hakanud paganausulisele saladust reetma; jõledast ristilöömisest ning sellest, kuidas kõik neli Maarjat vahisõdureilt, kes omavahel jagasid Jeesuse rõivad, need tagasi nõudsid; sellest, kuidas nad Jeesuse ristilt maha võtsid, tühjust hauast ning õndsast taevasse tõusmisest.

„Armsad-kallid, kuulake!” rääkis Neitsi Maarja, kui teised potkitnoid mängisid. „Mina piüdsin oma lastele ja kasulastele olla sama hea ema, kui oli Püha Anna mulle. Tema õpetas mulle lugemist, mina Jeesusele. Mäletan, kuidas pisike Jeesus Toorat luges. Ei mingit raskust, ta tegi seda esimesel korral vurinal. Muidu oli kõik okei, ainult et kui tuli ette sõna jumal, siis luges Jeesus mina. Piüdsin seda välja harjutada, aga tema ikka muudkui mina ja mina.” Järgneb

• Ja mis kõige kibedam – väikevürst pidi, hambad ristis, solvangutega leppima, ennast teadlikult madaldama, kuna poliitotukord oli selline, nagu see just oli.

SUDOKU

	5			9			7	
2								4
			3		6			
8	2		9		5		6	1
		9				8		
3	1		4		8		9	5
			8		1			
7								6
	8			3				2

		7	2		3	9		
5				6				3
	2						4	
2			3		5			4
	9						8	
8			7		4			6
	3						1	
6				7				9
		8	9		1	5		

KUHU MINNA

• **KINO**
Haapsalu kultuurikeskuses:
„Lustakad karud: ajapööris”
19. okt kl 11.

„Norija” 19. okt kl 13.

• **TEATER**
Kullamaa kultuurimajas:
20. oktoobril kell 17 külateatri
Anderaasuke etendus – Robert
Thomase „Kaheksa armastavat
naist”. Pilet 7 eurot.

• **KONTSERT**
Haapsalu kultuurikeskuses:
19. okt kl 19 Kaisa Ling Thing,
pilet 18.90, kahele (ainult
eel müügis) 35.90 Piletikeskuses,
pilet kohapeal 20.-

25. okt kl 19 Rainer Jancis feat.
Maria Faust „Tahkuna kaanon”,
pilet 20.- Fientas.

• **KOHTUMISÕHTU**
Laupäeval, 26. oktoobril kell 11
kohtume Haapsalu raamatukogu
lugemissaalis kirjanike Hasso
Krulli, Urmas Vadi ja Gert Kiileriiga.
Lasteosakonnas kell 11 külas
kirjanik Kadri Hinrikus.

• **MUSEUMID**
Haapsalu linnuse muuseum
K-P 10-18. linnus.salm.ee.

Iloni Imedemaa teemakeskus
K-P 11-17. www.salm.ee.

Haapsalu raekoda
K-P 11-17. www.salm.ee.

Raudtee- ja sidemuuseum
K-P 11-17. www.salm.ee.

Ants Laikmaa muuseum
(Kadarpiku küla, Lääne-Nigula):
R-P 11-16. www.salm.ee.

Lihula muuseum on avatud
1. mai – 30. september
T-L kl 10-17. Tel 509 9663. E-post:
lihulamuuseum@laaneranna.ee.

Hanila muuseum:
ekskursioonid etteteatamisega.
Tel 509 9663. E-post:
hanilamuuseum@laaneranna.ee.

Rannarootsi muuseum
(Sadama 32, Haapsalu)
T-L kl 10-16. Muul ajal

ettetellimisel, tel 5562 3993.
www.aiboland.ee.

Rõude muuseum
1. oktoober – 1. mai avatud
ettetellimisel
roudemuuseum@gmail.com
või telefonil 5683 1203, Maie.

• **NÄITUSED**
Keskraamatukogus (Posti 3):
laenutussaali vitriinides kunstnik
Ülle Mesikäpa ehtenäitus „Kõik ei
ole must-valge, elus on värve”
30. oktoobrini.

Lasteraamatukogus
(Wiedemanni 11): näitus „Sel
päeval” 31. oktoobrini. Oksana
Drachkovska illustatsiooninäitus
„Värvid kevadest sügiseni”.

Haapsalu linnagaleriis (Posti 3):
Brenda Purtsaku näitus „Sisselõige”
avatud kuni 27. oktoobrini.
Galerii avatud K-P 12-18.

Haapsalu kultuurikeskuses
(Posti 3): TLÜ Haapsalu
kolledži „Loominguline peatus:
Haapsalu” 31. oktoobrini.

Haapsalu kunstikoolis (Jaani 2):
majagaleriis: Emily Laurmanni ja
Hanna Sepsivarti maali- ja
keraamikanäitus „Mälestuste
mängumaa” kuni 19. oktoobrini.

Majagaleriis: 22.10-16.11
Haapsalu kunstiklubi sügisnäitus.
Näituse avamine teisipäeval,
22. oktoobril kell 17.30.

Kolmapäeval, 30. oktoobril kell
12-13 „Kunstiamps” – kohtumine
ehtekunstnik Anneli Tammikuga +
toiduamps. Galerii avatud
T-R 14-18, L 12-16. Tasuta!

Haapsalu pitsikeskuses
(Karja 25): 1.-31. oktoobril avatud
viinakuu näitus „Pits on ees”.
Keskus avatud T-R 11-16, L 11-15.

Kullamaa kultuurimaja galeriis:
Eesti piibliselti näitus „Meie Isa
palve läbi ajaloo. Kullamaa vaku-
raamat 500”. Näitus jääb avatuks
kuni 28. oktoobrini.

• **RAAMATUKOGUD**
Uuemõisa raamatukogu
(Ehitajate tee 3, Uuemõisa)
K-N 12-13.30, 14-20, L 10-15.

Keskraamatukogu (Posti 3) ja
lasteosakond (Wiedemanni 11)
E-R 10-18, L 10-15, laenutuspunkt
(Kastani 7) T 14-17, R 11-14

Asuküla raamatukogu (Mägari
küla) T-K 10-18, N 10-16, R 9-15.
Iga kuu 2. ja 4. laupäeval 9-15.

Ridala raamatukogu (Kooli 1,
Panga küla) E-K 10-18, N 14-19,
R 10-14. www.lib.haapsalu.ee.

Kas nägid või kuulsid
midagi huvitavat?

Saada vihje veebis www.le.ee
või melliaadressil info@le.ee

ÕNNITLUS

Kallis mamma
META!

Aastaringid lennul läinud,
sinust juubilari teinud.
Rõõmsalt meie ette astu,
võta õnnesoovid vastu!

Soovivad Agnes perega,
Monika, Borka ja Arved

Lääne
Eluga
OLED
NÄHTAV!

Astu
toimetusest
läbi ja kingime
sulle ja su
sõbrale helkuri,
et jõuaksite
tervelt koju.

OST

OSTAME KASVAVAT VÕSA ÜLE EESTI!

Lisainfo telefoni
+37256487816 või meili
info@kervil.ee teel.
KERVIL OÜ

Ostan autosid, seisukord ei ole oluline. Tel 553 1989.

MÜÜK

Auto- ja majavõtmete valmistamine, lukkude paigaldus ja müük. Autoraadid ja -kõlarid. Autoalarmid. LVL OÜ, Posti 39 (veetorn), tel 473 3247 ja 507 7979.

LEHMA KÕDUSÕNNIK 30 l /kott KUIV KÜTTEPUU 30, 40, 50 cm võrkkotis. Tammaru Farm, info 523 8852, tg.ee.

Müüa käsipump kaevu, mis sobib aastaringelt kasutamiseks. Pump on külmakindel. 557 4792.

Müüa suuremas koguses turbabriketti. Hind kokkuleppel. Tel 5395 3196.

KINNISVARA

Soovin osta korteri Haapsalu linnas: -60 m², puitmajas, võib remonti vajada. 527 1728.

Müüa heas korras garaaz Potissepa põik 2 (Teele taga). 5349 2076.

AUTOD

Ostan teie igas seisus ja hinnaklassis auto, paadi, mototehnika, haagise vms. Romud kustutan registrist! Raha kohe käte! Treileri võimalus. Tel 5552 2223.

PUIT

Müüa kuiva, toorest ja metsakuiva puud, transport. Tel 505 5203.

Kuivad pakitud kütteklotsid. Vedu tasuta. Tel 5383 9215.

Müüa ehituslikku saematerjali ning voodri- ja põrandalauda. Vedu tasuta. Tel 528 2268.

Vedu hinnas. Müüa kuiva ja märga küttepuud. Pikkus vastavalt soovile. Tel 5666 0431.

Müüa 3meetrist küttepuud: must lepp, hall lepp, kask koos kohaletoomisega, miinimumkogus 15 tihumeetrit. Lisainfo tel 5829 3564.

Müüa küttepuid koos veoga. Info 5687 3966, timberexpert@online.ee.

TURG

TALVEKARTUL VÕRUMAALT. Olen 19.-20. oktoobril Haapsalu turul müümas soodsalt kartulit. Esmee 25 kg/13.- Müügil ka teised kartulisordid ja köögivilid.

ÜÜRILE ANDA

ÜÜRILE ANDA
uued konteinerlaod
Haapsalus Uuemõisas
Kooli tee 3.

Lisainfo ja broneerimine
tel 518 2618.
Haapsalu konteinerlaod

TEENUS

Rakkekaevude puhastamine ja remont. Tel 557 4792.

Hauaääraste ja -kivide paigaldus. Haudade hooldus ja muud kalmistutööd. Tel 557 3287, Jevgeni.

Puurkaevude puurimine ja projekteerimine. Vee- ja kanalisatsioonitööd ning septikute paigaldus. Rauaeraldus, filtrite paigaldus. Tel 521 7415, 504 2999, www.baltipururkaev.ee.

Developing Ehitus OÜ

Katuste renoveerimine, fassaaditööd, majade ehitus, üldehitus.

Tagame kvaliteedi. Pakume koostööd korteriühistutele.

Tel 5566 1168.
E-mail:
info@developingehitus.ee.

Ehitus- ja remonditööd. Katuseehitustööd. Katuse turvatoodete müük ja paigaldus. Vihmaveesüsteemide müük ja paigaldus. Tel 5347 7919.

Katuste renoveerimine/paigaldus. Plekk-, eterniit-, karg- ja bituumenkatused. Vihmaveesüsteemid, erinevate plekkide paigaldus. Saabtehtud OÜ, 5624 2511.

Ohtlike puude raie, võsalõikus ja kruntide puhastus võsast. Helista julgelt ja leiame lahenduse. Tel 5623 0373, Randy.

Fekaalivedu, septikute tühjendamine E-P, ka pühade ajal, tel 515 7000.

Võtame vastu üleliigsed raamatud. Tuleme ise järele. 5615 5175.

Korstnapühkimine ja pottsepatööd. www.laanekorsten.ee. Tel 553 1826.

OTSIN TÖÖD

Maaler-krohvija otsib tööd. Võib pakkuda ka väiksemaid üldehitustöid. Tel 5637 1399.

Toimetus kuulutuste sisu eest ei vastuta.

Lääne Elu

paber- ja digilehe hinnakiri

PABERLEHT

1 kuu 12,50

3 kuud 37

6 kuud 72

12 kuud 131

E-arve 11

PABER+DIGI

1 kuu 16

3 kuud 46

6 kuud 89

12 kuud 166

E-arve 14

DIGILEHT

1 kuu 7

3 kuud 19

6 kuud 36

12 kuud 72

E-arve 7

DIGILEHE
PÄEVA-
PILET
1,50

473 7111

le@le.ee

Tiit Reisidega Draamateatrisse

REISID

Uus lavastus

„SOLARIS“

Poola kirjaniku Stanisław Lemi romaan ületab kosmosepõneviku žanripiirid, sundides meid mõtlema mineviku ja tuleviku seoste üle. Samal ajal on kosmosejaamas toimuv aga realistlik, isegi maine ja väga inimlik.

Lavastaja: Elmo Nüganen.

Osades: Mait Malmsten, Harriet Toompere, Jaan Rekkor, Taavi Teplenkov, Markus Luik, Tõnu Kark.

Väljumised laupäeval, 30. novembril
Kärldlast kl 10.30 ja Haapsalust kl 13.

Hind ilma majutusega 105 eurot.

Hind majutusega Sokos Hotell Virus 150 eurot.

+372 662 3762

www.tiitreisid.ee

Loe veebis online.le.ee.

Kui Sul on probleem või pole oma muret kellegagi jagada, on Sul võimalus abi saada

LÄÄNEMAA KRIISIABIKESKUSEST

- Psühholoogiline nõustamine 515 9572 / 5560 2367
- Esmatasandi psühholoogiline kriisiabi (eesti k) - 5671 4273
- Esmatasandi psühholoogiline kriisiabi (vene k) - 552 0094
- Nõustamine toimub telefoni teel, veebis või asukoht kokkuleppel nõustajaga, sh Kastani 7, Haapsalu.
- Täpsem teave laanemaakriisikeskus. weebly.com/

Tuul puude ladvus
tasa kiigub,
me väikeses leinas
langetame pea...

Avaldame sügavat kaastunnet Heikile ja Erikale ema ja vanaema
LAINE KULDLA
kaotuse puhul

Mälestavad Aime, Silvi, Vaike, Lilia ja Ivar

Mälestame rõõmsameelset ja abivalmis naabrit ning südamlit kaastunne lähedastele
EHA RANUSE
kaotuse puhul.

Korteriühistu KT 17

Mälestame head kolleegi
LAINE KULDLAT.

Lääne maakonna
keskraamatukogu

Mälestame head kolleegi
LAINE KULDLAT.
Avaldame kaastunnet lähedastele.

Uuemõisa lasteaed-alkkool

HINGEVIUL
MATUSEBÜROO

BÜROO AVATUD E-R 10-15
KALMISTU TN 3A, HAAPSALU
TEL 58 503 340 (kontor),
5846 1111
www.hingeviul.ee
info@hingeviul.ee

Matusekorraldus Haapsalus ja Läänemaal, matuseteenused ja -tarbed, tuhastamine, haua- ja urnimatused, lahku transport surnukuuri (24/7 tel 58 007 504)

Teostame hauaplatside renoveerimis- ja hooldustöid Haapsalus ning Läänemaal. Müüme hauakive ja -piirdematerjale. Hinnapakumine ja info: hingeviul@gmail.com / 58 503 340

Üks armastav emasiida ei tuku enam murede ja rõõmude taktis.

Ootamatult lahkus
JUTA SIIMUSTE (TALTS).

Sinust puudust tunda jääme.

Südamlit kaastunne vend Jürile, tütar Triinule ja poeg Ülariile peredega.

Aino, Aile ja Rain

Avaldame sügavat kaastunnet lähedastele kalli
JUTA SIIMUSTE
kaotuse puhul.

Jaak ja Ülle perega

Seal, kus sulgub eluraamat, algab mälestuste tee...

Lahkus meie kaasteeline. Avaldame sügavat kaastunnet kõigile lähedastele
ÜLO LOORENSI
lahkumise puhul.

Isamaa Erakond

Südamlit kaastunne Milvile ja lastele peredega kalli
ÜLO LOORENSI
surma puhul.

Anne ja Arne

Sügav kaastunne omastele
ÜLO LOORENSI
kaotuse puhul.

Lääne Jahigrupp

Elu on tundmatu tee, tiial ei tea, millal lõpeb see...
Südamlit kaastunne Milvile ja lastele kalli abikaasa, isa, vanaisa ja vanavanaisa
ÜLO LOORENSI
lahkumise puhul.
Toomas, Merle, Grete peredega, Aino ja Hilja

Elu on laul, on habras ta viis, heliseb hetk – ja katkeb siis...
Südamlit kaastunne Milvile ja lastele peredega
ÜLO LOORENSI
kaotuse puhul.

Virve ja Olev

Avaldame kaastunnet Heli Rooste peredega kalli
isa
kaotuse puhul.

Maarika ja Eero

Tunneme kaasa Heino Anseliile ja tema perele
ENDEL ANSELI
surma puhul.

Koluvere lossiper

Südamlit kaastunne abikaasale ja lastele peredega
ENDEL ANSELI
lahkumise puhul.

Naabrid Tiiu, Marju, Arnold

Sügav kaastunne Helile perega armsa isa
ENDEL ANSELI
lahkumise puhul.

Ulvi ja Heikki

Sügav kaastunne Karin Soobale kaasisa
ENDEL ANSELI
kaotuse puhul.

AS Lääne Risti ja töökaaslased

Äkki katkes Su elulõng...
Mälestame ja avaldame kaastunnet lastele ema ja vanaema
JUTA SIIMUSTE
surma puhul.
Endised töökaaslased Helgi, Magda ja Leili

Ei enam kõndimas sind teel. Su hääl me kõrvus kõlab veel. Ei enam naeratust su suul. Nüüd tasa leinas nutab tuul.
Head
ÜLO LOORENSIT
mälestades sügav kaastunne kogu perele.
Reet, Kaido ja Ketlin

URMAS ALURI

Üle Läänemaa lendavad kümned tuhanded linnud

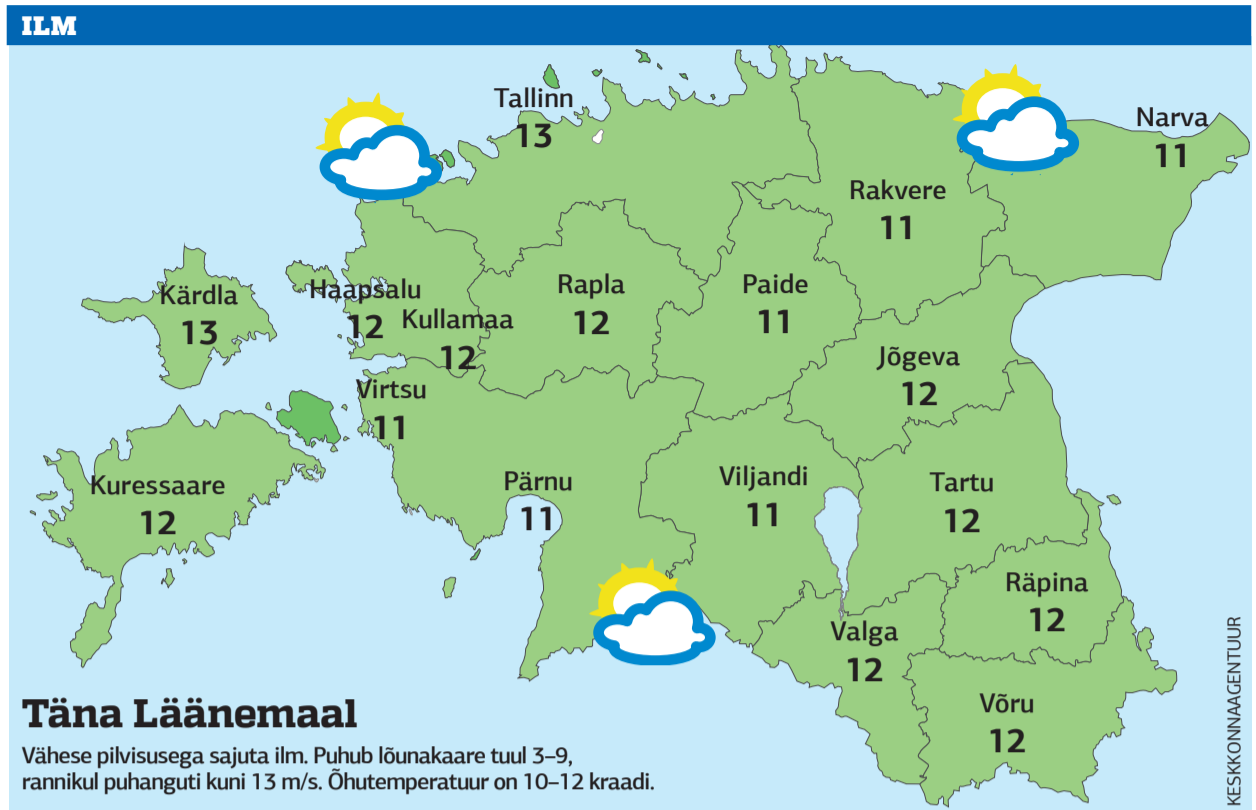
Sel nädalal lendasid üle Läänemaa kümned tuhanded raba- ja suur-laukhaned, keda ornitoloog Tarvo Valkeri hinnangul kuulsid ja nägid kõik Läänemaa elanikud.

Suurem rändeage on Valkeri sõnul käsil viimaseid nädalaid, veel on saabumas põhja poolt tulevad liigid. Nii on Pöösaspea neemel juba näha olnud 50 000pealisi valgepõsk-laglede rändeparvi, kuid neid on üle Eesti lendamas veelgi.

Tulemas on põhjamaised luigid ehk laulu- ja väikeluigid. See, et luiki veel palju läbi rännanud pole, näitab, et põhjapoolsetel aladel ei ole külmaks läinud. Veel on vähe läbi rännanud ka hallrästaid.

Tõenäoliselt paari nädala pärast muutub rändavate lindude hulk väiksemaks.

MALLE-LIISA RAIGLA

Täna Läänemaal

Vähese pilvisusega sajuta ilm. Puhub lõunakaare tuul 3-9, rannikul puhanguti kuni 13 m/s. Õhutemperatuur on 10-12 kraadi.

Pühapäev

öö päev

6°...11°

lõuna-, edelatuul
4-8 (13) m/s

Esmaspäev

9°...14°

edelatuul
4-10 (17) m/s

Teisipäev

10°...13°

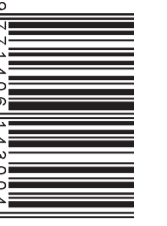
läänetuul
4-9 (15) m/s

Kolmapäev

7°...11°

loode-, läänetuul
3-9 (19) m/s

KESKKONNAAGENTUUR

VAATA KA
WWW.LE.EE

Kinnisvarajutud tassi kohvi ja koogiga!

Tule küsi kinnisvaraalast nõu, räägime mis kinnisvaraturul toimub!

Helista või kirjuta mulle ja lepime aja kokku! Kohvi ja kook on minu poolt!

KARJAKINNISVARA

Anneli Sermat
+372 513 5163
anneli@karjakv.ee

REINPAUL
OSTAME KASVAVAT ja LADUSTATUD VÕSA
Raiume võsast puhtaks kraavid, tee- ja põlluääred, lepikud, haavikud jne.
Info tel 5593 3899, kaido@reinpaul.ee
www.reinpaul.ee

Üllata oma lähedasi
Lääne Elu
kinkekaardiga!
Kõige kallimale
Kinkekaart 12 kuud

HOLM
krediitkaart 100

Tasudeta krediitkaart
holmbank.ee
Finantsteenuse pakkuja on Holm Bank AS.
Tutvu lepingu tingimustega ja pea nõu asjatundjaga.

Siin võiks olla sinu reklaam!
Tellimiseks võta ühendust
reklaam@le.ee

Dementsusega inimeste lähedaste tugigrupp Haapsalus!

28. oktoobril kell 17
Haapsalu
hoolekandekeskuses,
Kastani 9.

Tugigrupis räägime dementsuse sümptomite märkamisest, konfliktivabast suhtlemisest, enesehoiust ja paljust muust, mis inimestel südamele.

Ootame lähedasi jagama, küsima, kuulama!
Kohapeal jagame infomaterjale.

Üritus on kõigile tasuta.

Tugigruppi juhivad Annaliisa Täht ja Talvi Toom.

Registreerimine ja lisainfo:

annaliisa@sotsmaja.ee
või tel 5886 2323.

KAS SINU ISAL LÄÄNE ELU JUBA KÄIB?

10. novembril on isadepäev, röömusta oma isa lehetellimusega!

KOOS ON SOODSAM!

Digi- ja paberlehe tellimiseks võta ühendust meili teel le@le.ee või telefonil **473 7111**.

Kohalikud uudised seitse päeva nädalas